

Pričanje priča kao poticaj razvoja jezičnih vještina

Vučković, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:303867>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Vučković

**PRIČANJE PRIČA KAO POTICAJ RAZVOJA JEZIČNIH
VJEŠTINA**

Završni rad

Petrinja, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

Lucija Vučković

**PRIČANJE PRIČA KAO POTICAJ RAZVOJA JEZIČNIH
VJEŠTINA**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, rujan 2024.

Zahvala

Sada, nakon pisanja svog završnog rada, želim se zahvaliti svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Katarini Aladrović Slovaček na stručnoj pomoći i savjetima tijekom izrade završnog rada. Zahvaljujem se i dječjem vrtiću Radost iz Jastrebarskog koji mi je omogućio provedbu istraživačkog dijela rada. Za kraj, posebna zahvala cijeloj mojoj obitelji bez koje ja ne bi bila tu gdje jesam, koja je bila cijelo moje školovanje uz mene i dala podršku u dobrim i lošim trenucima. Zahvaljujem i svima koji su vjerovali u mene i koji su mi govorili da sam stvorena za rad s djecom. Ovo je samo jedna od stepenica kojom želim da se moji roditelji ponose, a ostale tek slijede.

Sadržaj	
Uvod	1
1. Govorni i jezični razvoj djeteta predškolske dobi	3
1. 1. <i>Predverbalni razvoj</i>	6
1. 2. <i>Verbalni razvoj</i>	9
2. Jezik i komunikacijske vještine djece predškolske dobi	15
3. Priča	18
3. 1. <i>Čitanje i pričanje priče</i>	21
3. 2. <i>Dijete i priča</i>	24
3. 3. <i>Priča u vrtiću</i>	26
3. 4. <i>Centar početnog čitanja i pisanja u predškolskoj ustanovi</i>	31
4. Utjecaj priče i odraslih na govor djece predškolske dobi	34
5. Istraživanje	39
5. 1. <i>Opis uzorka</i>	39
5. 2. <i>Opis instrumenta istraživanja</i>	39
5. 3. <i>Ciljevi istraživanja</i>	39
5. 4. <i>Rezultati istraživanja</i>	40
Zaključak	46
Literatura	48

Sažetak

U radu je istaknuta važnost aktivnosti pričanja priča, koja služi kao poticaj za razvoj jezičnih vještina djece rane i predškolske dobi. S obzirom na izuzetno istaknutu važnost priče u cjelokupnom razvoju djece predškolske dobi u prvom, teorijskom dijelu rada, istaknut ćemo sve važno vezano za govorni razvoj djece, koji se dijeli na predverbalno i verbalno razdoblje u razvoju govora djeteta. Također, osvrnut ćemo se na jezik i temeljne komunikacijske vještine djece predškolske dobi. U nastavku teorijskog dijela rada bavit ćemo se pojmom priče, razlikama između čitanja i pričanja priči, istaknut ćemo važnost priče za dijete, osvrnuti se na pričanje priča u vrtiću te na važnost kvalitetnih poticaja u centru početnog čitanja i pisanja unutar predškolske ustanove. Nadalje, predstaviti ćemo utjecaj koji ima priča na govor djeteta rane i predškolske dobi, kao što ćemo objasniti i ulogu odraslih u poticanju govora djece općenito, ali i kroz pričanje priča. U drugom dijelu, istraživačkom dijelu rada ispitanici su bili odgojitelji. Od ispitanika se tražilo da navedu što najčešće upotrebljavaju prilikom pričanja priča, što s djecom rade nakon ispričane priče, paze li prilikom pričanja priče na jednostavni rječnik koji će djeca razumjeti, koje priče najviše vole pričati djeci i zašto, imaju li u sobi dnevnog boravka kutić za početno čitanje i pisanje, te ako imaju da navedu što sve imaju u njemu od materijala i aktivnosti, koliko često pričaju priče djeci, te na kraju njihov kratak osvrt što su za njih priče. Analizom prikupljenih odgovora pokazalo se da su odgojitelji svjesni svoje uloge u poticanju jezičnih vještina putem pričanja priče, da se trude poboljšati govorni razvoj djece kroz svakodnevno pričanje priča u vrtiću kao i razgovorom nakon ispričane priče kojim se osim jezičnih vještina razvija koncentracija, kreativnost i pravilna komunikacija.

Ključne riječi: *dijete, govor, jezične vještine, priča, vrtić*

Abstract

The paper highlights the importance of story-telling activities, which serve as an incentive for the development of language skills of early and preschool children. Given the extremely prominent importance of the story in the overall development of preschool children, in the first, theoretical part of the paper, we will highlight everything important related to children's speech development, which is divided into pre-verbal and verbal period in the development of a child's speech. We will also look at the language and basic communication skills of preschool children. In the continuation of the theoretical part of the paper, we will deal with the concept of story, the differences between reading and telling a story, we will emphasize the importance of a story for a child, we will refer to the importance of quality incentives in the center of initial reading and writing within a preschool institution. Furthermore, we will present the impact that stories have on the speech of children of early and preschool age, as well as explain the role of adults in encouraging children's speech in general, but also through telling stories. In the second part, the research part of the work, the interviewees were educators. The respondents were asked to state what they most often use when telling stories, what they do with the children after the story is told, whether they pay attention to simple vocabulary that the children will understand when telling the story, what stories they like to tell the children the most and why, whether they have a playpen in the living room for initial reading and writing, and if they have, they should indicate what they have in it in terms of materials and activities, how often they tell stories to children, and at the end their brief review of what stories are to them. The analysis of collected responses showed that educators are aware of their role in encouraging language skills through storytelling, that they strive to improve children's speech development through daily storytelling in preschool institution, as well as through conversation after the story, which, in addition to language skills, develops concentration, creativity and proper communication.

Key words: *child, language skills, preschool institution, speech, story.*

Uvod

Pričanje priča djeci predškolske dobi nije samo zabavna aktivnost, već se smatra i ključnom komponentom djetetovog kognitivnog, govornog, emocionalnog i socijalnog razvoja. Priče su moćan alat koji može oblikovati dječji um, obogatiti djetetov rječnik, poboljšati maštu djece i pomoći im u razumijevanju svijeta oko sebe (Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Priče predstavljaju značajnu ulogu u kognitivnom razvoju djece. Kada slušaju priče, djeca razvijaju svoje sposobnosti slušanja i koncentracije. Slušanje priča zahtijeva fokus i pažnju, što pomaže u razvoju ovih ključnih vještina (Fisher, Flood, Lapp i Frey, 2004). Osim toga, djeca razvijaju pamćenje jer se često puta sjećaju detalja iz priča, koji poboljšavaju sposobnost pamćenja i ponavljanja informacija. Priče su izuzetno važne za razvoj govora i jezika. Kroz njih djeca uče nove riječi i fraze, što proširuje vokabular i poboljšava komunikacijske vještine (Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Djeca polako počinju razumijevati strukturu jezika. Priče često sadrže složenije rečenice nego svakodnevni govor, što omogućuje djeci upoznavanje s naprednijim jezičnim konceptima (Morrow, 2009). Slušanjem priča djeca ne samo da uče značenje novih riječi, već i njihov kontekstualni smisao, što im pomaže u boljem razumijevanju riječi i adekvatnijoj primjeni novih riječi u vlastitom govoru (Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Priče imaju moć povezivanja djece s različitim emocionalnim iskustvima. Kroz priče djeca mogu razumjeti i prepoznati različite emocije, kako svoje tako i tuđe, što pridonosi razvoju empatije (Kaderavek i Justice, 2002). U pričama se često prikazuju likovi u različitim situacijama koji izazivaju emocije poput radosti, tuge, straha i hrabrosti, što doprinosi razvoju razumijevanja kako se nositi s vlastitim osjećajima, ali i kako uvažavati osjećaje drugih (Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Priče također imaju ulogu u socijalnom razvoju djece. Često nose moralne poruke i pouke koje pomažu djeci u razumijevanju društvenih normi i vrijednosti. Kroz priče djeca uče o prijateljstvu, poštenju, ljubaznosti i drugim važnim društvenim vrijednostima (Morrow, 2009). Priče su moćan poticaj za razvoj dječje mašte i kreativnosti. Kada slušaju priče, djeca zamišljaju likove, mjesta i događaje. Ova mentalna vježba potiče njihov kreativni razvoj i sposobnost zamišljanja svijeta izvan njihove neposredne stvarnosti (Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Slušanje priča potiče djecu na kreativno razmišljanje i razvijanje vlastitih priča, što može biti osnova za kasniji uspjeh u kreativnim područjima (Kaderavek i Justice, 2002). Priče često sadrže kulturne elemente i tradicije koje pomažu djeci da razviju osjećaj identiteta i pripadnosti. Kroz priče djeca uče o različitim kulturama, običajima i povijesti, što ih čini otvorenijima i tolerantnijima prema različitostima

(Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004). Sumiranjem onoga što navode autori (Kaderavek i Justice, 2002; Isbell, Sobol, Lindauer i Lowrance, 2004; Fisher, Flood, Lapp i Frey, 2004; Morrow, 2009) vidljivo je kako pričanje priča djeci predškolske dobi igra ključnu ulogu u njihovom kognitivnom, govornom, emocionalnom i socijalnom razvoju. Priče potiču djetetovu pažnju i koncentraciju, potiču pamćenje i obogaćuju vokabular i komunikacijske vještine. Kroz priče djeca uče složenije jezične strukture i kontekstualno razumijevanje riječi. Emocionalno, priče pomažu djeci prepoznati i razumjeti različite emocije te razvijati empatiju. Socijalno, priče prenose moralne poruke i društvene vrijednosti, a potiču i maštu i kreativnost, što je važno za kasniji razvoj. Priče također uvode djecu u različite kulture i tradicije, razvijajući osjećaj identiteta i toleranciju prema različitostima.

1. Govorni i jezični razvoj djeteta predškolske dobi

Kao ljudska bića smatramo se jedinim stanovnicima Zemlje koji su uspjeli u potpunosti razviti kompletne govorne i jezične vještine. Govor i jezik smatranju se ključnima za izražavanje želja, misli, iskustva, osjećaja i potreba. Kako bi se mogli sporazumjeti s ljudima iz naše okoline izuzetno je važno naučiti govoriti te se stoga govor kao takav smatra neizostavnim dijelom djetetovog odrastanja. Razvoj vještina govorenja i sporazumijevanja počinje pri rođenju i odvija se u različitim fazama (Ciglarić, 2023).

Razvoj govora i jezika kod djece predmet je istraživanja mnogih znanstvenih disciplina, uključujući neurologiju, psihologiju, psiholingvistiku i fonetiku (Šikic i Ivičević-Desnica, 1988). Svaka disciplina nudi svoje teorije i objašnjenja o tome kako djeca usvajaju govor. Primjerice, neurološke teorije fokusiraju se na moždane strukture i procese koji omogućuju učenje jezika (Kuhl, 2010). Autorica Kuhl (2010) istražuje kako mozak obrađuje jezik tijekom ranog usvajanja jezika. Njeno istraživanje pokazuje kako su specifične regije mozga aktivirane tijekom percepcije i proizvodnje jezika te kako se te regije razvijaju tijekom djetinjstva. Friederici (2006) dodatno naglašava važnost moždanih struktura u procesu usvajanju jezika te naglašava kako poremećaji u moždanim strukturama mogu utjecati na jezični razvoj. Psihološke teorije usvajanje jezika uključuju kognitivne pristupe koji se fokusiraju na mentalne procese uključene u učenje jezika. Tomasello (2000) sugerira kako djeca uče jezik kroz interakcije sa svojom okolinom, koristeći kognitivne sposobnosti za obradu i razumijevanje jezičnih informacija. Šikic i Ivičević-Desnica (1988) ističu kako se psiholingvističke teorije fokusiraju na unutrašnju organizaciju jezika i govora. Ove teorije pokazuju kako djeca napreduju kroz strukturiran sustav jezičnog razvoja, koji je sličan kod djece koja govore različite jezike. Fonetske teorije, kako ističu Šikic i Ivičević-Desnica (1988), tumače razvoj govora s aspekta samog govor pa se u tom smislu govor prepoznaje kao specifična ljudska fonetska organizacija, koje je razumljiva čak i kada jezik kojim je govor organiziran nije poznat. S obzirom na navedeno možemo zaključiti kako je razvoj govora kod djece kompleksan proces koji uključuje mnogo faktora i teorija. Bez obzira na pristup jasno je kako je govor ključan za kognitivni i socijalni razvoj djeteta. Interakcija s okolinom, oponašanje te urođene sposobnosti igraju ključnu ulogu u usvajanju govora i jezika.

Govorni razvoj djece predškolske dobi predstavlja jedan od najvažnijih aspekata njihovog ukupnog razvoja. U ovom periodu djeca stječu osnovne govorne vještine koje su ključne za njihov budući uspjeh u školi i životu općenito. Razvoj govora je složen proces koji

uključuje nekoliko faza, a svaka faza donosi razvoj novih vještina i sposobnosti. Razumijevanje faza govornog razvoja, kao i prepoznavanje važnosti okoline u kojoj dijete odrasta, omogućuje odraslima da pruže odgovarajuću podršku djeci u ovom važnom periodu njihova života. Pojam govora povezan je s različitim pojmovima kao što su jezik, komunikacija, komunikacijske vještine i funkcije. Iako je najčešće upotrebljavani pojam *govor*, ujedno je i jedan od najapstraktnijih pojmova. Govor se odnosi na mentalnu sposobnost koja pojedincu omogućava komunikaciju koristeći organizirani sistem simbola kao što je jezik. Kao univerzalna jezična sposobnost govor se realizira kroz različite simboličke sisteme. Pojam jezik odnosi se na zvukove koji su organizirani na različitim razinama, kao što je fonološka, leksička, morfološko-gramatička i sintaktička. Zvuk koje proizvodi govornik ima određenu strukturu koja se može analizirati na navedenim razinama. Svaka razina odgovara specifičnom aspektu lingvističke analize. Fonološka razina se bavi zvukovima jezika, leksička se fokusira na riječi kao nositelje značenja, morfološko-gramatička proučava riječi koje mijenjaju svoj oblik, primjerice, prema rodu i broju te uspostavlja pravila za njihovo oblikovanje, dok sintaksa istražuje pravila prema kojima se riječi spajaju u rečenice (Ivić i sur., 1987: 13-14).

Rano djetinjstvo spada pod intenzivna razdoblja djetetovog života, jer se na intenzivan način razvija mozak djeteta, koji je i više nego spreman za naučiti sve blagodati jezičnog i komunikacijskog izražavanja. U proučavanju razvoja jezika primjećuje se da skoro svako dijete prati gotovo identičan obrazac jezičnog napretka (Grbavac, 2019: 6). Prema Velički (2013) jezik se usvaja kroz slušanje, govor i promatranje. Tijekom predškolskog i ranog školskog razdoblja važno je da dijete savlada razumijevanje i govor materinjeg jezika, jer navedeno formira osnovu za buduće učenje, komunikaciju i percepciju svijeta. Stoga je u ovom periodu izuzetno važno često ponavljanje i rekonstruiranje priča, koje kod djece razvija osjetljivost za tekstualne i gramatičke strukture.

Govorenje je osnovni element učenja djece. Interakcija s odraslima, s kojima dijete gradi emocionalne veze, igra ključnu ulogu u ovom procesu. Kroz zajedničke aktivnosti dijete postupno razumije verbalne poruke i počinje se i samo izražavati na isti način – govorom. Stvaranje raznolikih situacija potiče daljnji razvoj govora djeteta, što je povezano s njegovim intelektualnim, motoričkim i emocionalnim razvojem (Petrović-Sočo, 1997).

Govor se smatra socijalnim fenomenom koji se može razviti isključivo u socijalnom okruženju, tj. socijalnoj zajednici, što znači da se ne može razviti bez uključenosti drugih ljudi. Govor ima utjecaj na čovjekovo poimanje svijeta, još od samog početka, kada se čovjek, u biti

dijete, uključuje u zajednicu putem neverbalne komunikacije. Kako bi čovjek (dijete) naučilo govoriti, preduvjet za to je da prvo nauči slušati (Lukač Lukšić, 2013). Djeca počinju percipirati zvukove već u prenatalnoj fazi, budući da se sposobnost slušanja kod djece započinje s formiranjem otprilike na polovici trudnoće. Sposobnost osluškivanja bitna je za kasnije razvijanje jezičnih vještina (Babić, 2021: 58).

Poticanje razvoja govora postalo je jedno od ključnih područja istraživanja i djelovanja znanstvenika i stručnjaka u posljednjih deset godina. Ovaj porast interesa proizlazi iz sve očiglednijeg pada jezične kompetencije među mladima, kao i povećanja govorno-jezičnih poteškoća zabilježenih u brojnim studijama. Uzroci ovog fenomena često su predmet rasprave u znanstvenim krugovima, a najčešće se ističu prema Velički (2009) smanjena komunikacija, nedostatak dvosmjernog komuniciranja između djeteta i odrasle osobe, utjecaji TV-a, mobitela te nezadovoljenje osnovnih djetetovih želja za vrijeme predškolske dobi, a upravo predškolska dob smatra se ključnom za razvijanje govornih vještina.

Razvoj govora kod djece složen je proces koji teče kroz više faza, a sve se odvija pod nizom međusobno povezanih koraka. Kako bi dijete razvilo adekvatne govorne i jezične sposobnosti nužan je prolazak kroz nekoliko ključnih faza. Na prvom mjestu istaknuto je iskustvo govora. Djeca trebaju biti izložena govoru kako bi razvijala svoje govorne i jezične vještine, a idealna potpora u tome im je interakcija s odraslima i drugim vršnjacima iz neposredne okoline koja im omogućava usvajanje osnovnih struktura i ritmova jezika. Druga faza bila bi razvoj sposobnosti slušanja, koje se smatra temeljem za razumijevanje govora. Bez urednog slušanja djeca ne mogu pravilno percipirati i interpretirati govorne signale iz svoje okoline. Zatim slijedi percepcija govora koja pretpostavlja razumijevanje govora kao ključno za stvaranje osnovnih jezičnih i govornih razina, uključujući semantiku (značenje određene riječi), sintaksu (strukturu rečenice), fonetiku (zvukove govora) i leksiku (rječnik). Nakon toga slijedi formiranje koncepata, što pretpostavlja da djeca formiraju koncepte korelacijom, modifikacijom ili stvaranjem novih pojmova iz različitih perceptivnih izvora. Ovo se smatra osnovom za razvoj složenih misaonih procesa i razumijevanje svijeta oko sebe. Kodiranjem pojmova i simbola pretpostavlja se kako se stvoreni pojmovi i simboli moraju kodirati u obrasce koji se mogu izražavati govorom. Ovo uključuje sposobnost djeteta da misli prevede u riječi i rečenice. Dobra artikulacija pretpostavlja jasno i pravilno izgovaranje riječi koje je ključno za učinkovitu komunikaciju. Govorno izražavanje se temelji na sposobnosti dobre artikulacije zvukova. Kako bi komunicirala djeca trebaju imati želju za komunikacijom, za koju se

pretpostavlja da je djetetu urođena. Djetetu je urođeno da želi komunicirati sa svojom okolinom. Ova želja ih motivira kako bi koristili govor kao najkvalitetniji oblik komunikacije, što potiče daljnji razvoj govornih vještine. Ove faze razvoja govora ističu važnost ranog iskustva, interakcije i slušanja u procesu učenja jezika. Svaka faza neophodne je za postizanje potpune i efikasne govorne komunikacije (Šikic i Ivičević-Desnica, 1988: 65).

Razvoj govora kod djeca predstavlja složeni proces u kojemu je istaknuto kako je isti ključan za kognitivni i socijalni razvoj djece. Kao što je vidljivo iz prethodno napisanog, razvoj govora odvija se kroz nekoliko faza, uključujući slušanje, percepciju i artikulaciju, a svaki od tih koraka je ključan za usvajanje jezičnih vještina. Također, interakcija s okolinom, kao i izloženost govoru, igraju presudnu ulogu u ovom procesu. Zbog sveprisutnih izazova u suvremenom društvu, kao što su smanjena komunikacija i utjecaj tehnologije, važno je pružiti djeci adekvatnu podršku i poticaj u ranom djetinjstvu kako bi se osigurao pravilan razvoj govornih vještina. Kako bismo razumjeli kompleksan proces razvoja govora kod djece, ključno je razmotriti njegovu početnu fazu – predverbalni razvoj. Predverbalni razvoj započinje se odvijati prije nego što dijete izgovori prvu smislenu riječi. U predverbalnom razdoblju postavljaju se temelji za kasniji razvoj govora i komunikacije. Sljedeća tema fokusirat će se na to kako djeca razvijaju osnovne komunikacijske vještine kroz neverbalne oblike izražavanja i interakcije prije nego što uče govoriti te kako navedeni period zapravo priprema za složeniji (verbalni) jezični razvoj.

1. 1. Predverbalni razvoj

Već u prvoj godini života dijete počinje razvijati osnovne komunikacijske vještine. Osmijeh pri susretu s poznatim osobama, ostvarivanje kontakta očima i pokušaji oponašanja izraza lica prvi su znakovi tog razvoja. Još od najranije dobi dijete koristi geste poput mahanja ili podizanja ruku kada želi biti podignuto, kao i gledanje u smjeru zvuka (Ciglarič, 2023).

Kako ističe Stokes Szaton (2005: 71) razvoj govora započinje *i prije nego što se dijete rodi*. Govorni razvoj djeteta, kako ističe Petrović-Sočo (1997: 8), započinje s rođenjem. Dijete vrlo brzo počinje reagirati na ljudsko lice i glas, a već oko šestog mjeseca prepoznaje lice svog primarnog skrbnika, najčešće majke, koja se brine o njemu. Kroz osjetljivu interakciju s primarnim skrbnikom dijete uči kako inicirati socijalnu interakciju, što je ključno za razvoj njegovih komunikacijskih vještina. Ovaj proces učenja ne svodi se samo na stjecanje jezičnih sposobnosti, već ima dublji utjecaj na cjelokupni razvoj djeteta (Petrović-Sočo, 1997). S obzirom na navedeno možemo zaključiti kako komunikacija s odraslim osobama pomaže

djetetu da razvije emocionalnu inteligenciju, uči o socijalnim normama i ulogama te potiče razvoj identiteta i samopouzdanja.

Prije nego što se dijete može usmeno izraziti, prije no što može usmenim govorom izraziti svoje misli, mora proći kroz nekoliko razvojnih faza koje uključuju usklađivanje pokreta drugačijih grupa mišića i mehanizama za govor, a navedeno na koncu za rezultat donosi govor koji je jasno artikuliran. Razvoj jezika kod djece istraživalo je mnogo znanstvenika koji ga često dijele na određeni broj perioda koji su ključni. Postoje četiri osnovne faze razvoja jezika kod djece; pripremno pred akustički period u prvoj godini, period kada dijete oblikuje zvučni izraza od jedne do tri godine, period kada se obogaćuje jezik i rječnik od tri godine do početnog školovanja te školsko doba kada započinje učenje pisanog i usmenog jezičnog izražavanja (Pihler Brumen, 2023: 3).

Govorni razvoj djeteta započinje još prije rođenja, a po rođenju, u periodu predverbalnog razvoja, dijete komunicira s okolinom urođenim i spontanim zvukovima poput plača, koji je ujedno i prvi oblik glasovne komunikacije (Šego, 2009). Pihler Brumen (2023) navode kako dijete odmah nakon rođenja vrši refleksno reagirajući na taj način na promjene u okolini. Pri rođenju dijete instinktivno udahne zrak što rezultira automatskih izdisajem i vriskom. Iz emocionalne perspektive najprije se javljaju emocije vezane uz ugodu i neugodu, što dijete izražava kroz plač ili vrisak. Prema Pihler Brumen (2023) zvukovi koje dojenče proizvodi pod utjecajem su instinkata i nalikuju vokalima ili njihovim kombinacijama, stoga neki znanstvenici nazivaju ovaj period: period plakanja ili vrištanja.

Posokhova (1999) i Starc i suradnici (2004) ističu kako djeca prolaze kroz dvije glavne faze u učenju jezika; predverbalna koja započinje po rođenju i završava samostalnim izgovaranjem prve smislene riječi i verbalna faza, koja trajanje od pojave riječi sa smislom sve do kasnije automatizacije govora.

Šego (2009) navodi kako predverbalni period završava oko dvanaestog mjeseca, a verbalni započinje s jednu godinu i traje do otprilike treće godine života. Bez obzira što verbalni period traje do treće godine, usvajanje jezika nastavlja se tijekom cijelog života. S krikom novorođenčeta započinje verbalna faza, za koju Starc i sur. (2004) ističu kako se smatra prvom fazom razvoja govora. Šego (2009) ističe kako faza krika također ima svoja razdoblja. Podijeljena je u period do dva mjeseca starosti; period koji je obilježen plakanjem; komunikacijski i vokalni period, koji je obilježen osmjesima i gukanjem; period vokala koji

traje otprilike od pet do osam mjeseci života te u konačnici period obilježen brbljanjem koje započinje s osam mjeseci i traje otprilike do dvanaest mjeseci, u biti do trenutka kada dijete izgovori prvu riječ koja ima smisao.

Šego (2009) također naglašava kako predverbalno doba traje od trenutka kada se dijete rodi te završava s prvom izgovorenom riječi koja ima smisao, oko prve godine života. Verbalno doba prema Šego (2009) traje do otprilike treće godine života, iako se usvajanje jezika nastavlja tijekom cijelog života. S krikom novorođenčeta počinje predverbalna faza. Unutar ove faze možemo razlikovati razdoblje koje traje od rođenja do drugog mjeseca i obilježeno je plakanjem, period koji je obilježen osmjehivanjem ljudima iz okoline, period u trajanju od pet do osam mjeseci života u kojemu dijete proizvodi različite vokale te period u kojem dijete brblja, a koji započinje s osam mjeseci starosti i traje do prve godine života, tj. do prve izgovorene riječi ili do trenutka kada dijete počinje interakciju s igračkama. Vihman i McCune (1994) ističu kako je odnos između zvukova i značenja riječi prilično složen, osobito u ranim fazama kada djeca prelaze iz brbljanja u upotrebu prvih riječi.

Starc i suradnici (2004) ističu kako faza krikova prelazi u fazu gukanja kada je dijete starosti oko dva mjeseca. U tom razdoblju dijete nesvjesno proizvodi glasove, koji predstavljaju ugodu ili neugodu. U prvih šest mjeseci započinje djetetov ulazak u fazu proizvodnje slogova, pod nazivom brbljanje, unutar koje dijete oponaša intonaciju odraslih osoba. Oller i Eilers (1988) ističu kako se u prošlosti za aktivnost slušanja smatralo da ima samo manju ulogu u razvoju brbljanja kod djece, što je tada bilo potkrijepljeno vrlo ograničenim dokazima. Opsežnije promatranje razvoj brbljanja kod gluhe djece i djece koja čuju ukazuje na to da su vjerovanja iz prošlosti pogrešna, jer djeca koja čuju uspostavljaju dobro oblikovanu proizvodnju vokala (brbljanja) u prvih 10 mjeseci života, dok djeca oštećenog sluha to ne čine, što dokazuje kako je slušanje, posebice govora odraslih, od velike važnosti u razvojnoj fazi brbljanja.

Krajem drugog i početkom trećeg mjeseca započinje razdoblje brbljanja, koje je nenamjerno i refleksno i zapravo odražava zadovoljstvo ili nelagodu koju dijete osjeća. Čak i djeca koja imaju problema sa sluhom brbljaju u tom razdoblju. Brbljanje uključuje zvukove koje beba proizvodi usnama i prednjim dijelom jezika, koristeći mišiće razvijene tijekom sisanja, a ti zvukovi kasnije se razvijaju u govorni glas (Pihler Brumen, 2023). De BoysonBardies (1999) ističe kako poslije šestog mjeseca beba započinje s ritmičkim ponavljanjem slogova. Izgovaranje slogova pruža bebi kinestetičke podražaje, potičući je na ponavljanje. Niz slogova koje beba proizvodi u ritmu i melodiji pomaže u vježbanju mišića

potrebnih za govor, a glas bebe je sve više razumljiv i sličan pravom glasu. Pihler Brumen (2023) ističe kako bez obzira na činjenicu da riječ koju beba izgovara nema značenje, kroz ovu razigranu aktivnost jačaju se mnoge veze živaca koje se nalaze u motoričkim i slušnim centrima moždane kore. Posije šestog mjeseca dijete započinje s oponašanjem govora ljudi iz svoje okoline. Oko dvanaestog mjeseca percipiranje sluha je dosta razvijeno što poboljšava djetetovo poimanje vezano za govor odraslih. Ukoliko dijete progovori s dvanaest mjeseci, otprilike s devet razumije govor odraslih iz svoje okoline (Pihler Brumen, 2023). De Boysson-Bardies (1999) naglašava važnost interakcije s odraslim osobama iz djetetove okoline, roditeljima i odgojiteljima.

Iz prethodno navedenog jasno možemo zaključiti kako predverbalni razvoj djeteta, koji počinje odmah nakon rođenja, uključuje važne faze kao što su plač, gukanje, vokalizacija i brbljanje. Ove rane faze komunikacije postavljaju temelje za kasniji verbalni razvoj, omogućujući djetetu da razvije osnovne komunikacijske vještine potrebne za razumijevanje i proizvodnju govora. Interakcija s okolinom, oponašanje odraslih i razvoj senzorne percepcije ključni su za prelazak iz predverbalne faze u verbalnu fazu, koja počinje otprilike oko prve godine života. Kako bismo razumjeli na koji način se dalje razvija govorni izraz djeteta, preći ćemo na analizu verbalnog razvoja. Ova faza, koja započinje kada dijete počne izgovarati prve riječi sa značenjem, obuhvaća ključne trenutke u razvoju jezičnih vještina, uključujući širenje vokabulara, usavršavanje gramatičkih struktura i povećanje sposobnosti za kompleksniju komunikaciju. U sljedećem dijelu, istražiti ćemo kako se ove početne jezične sposobnosti usavršavaju tijekom djetinjstva, prelazeći od jednostavnih izraza do složenijih oblika govora.

1. 2. *Verbalni razvoj*

Fox, Leavitt i Warhol (1999) ističu kako su u počecima razvoja govora djeca u biti univerzalni slušatelji koji su sposobni razlikovati fonetske jedinice bilo kojeg jezika. Međutim, do kraja prve godine ta sposobnost postaje specijalizirana za razlikovanje fonetskih jedinica njihovog materinjeg jezika.

Prema Baričević i Šego (2023) razdoblje osjetljivosti za razvoj govora počinje odmah nakon rođenja i traje duže od drugih razvojnih faza. Djeca prirodno upijaju jezik kroz interakciju s okolinom i usvajaju ga kroz imitaciju i ponavljanje. Od rođenja do oko treće godine razvoj govora prolazi kroz faze od proizvodnje prvih glasova do složenih rečenica. Od treće do šeste

godine djeca poboljšavaju upotrebu riječi i strukturiranje rečenica. Dobro razvijene govorne vještine pomažu djeci u učenju pisanja i čitanja te ih potiču na samostalno istraživanje.

Starc i sur. (2004) ističu kako oko prve godine života djeca počinju izgovarati prve riječi koje predstavljaju određeno značenje. Mogu ponoviti riječi koje čuju, oponašati glasanja životinja i davati jednostavne naredbe. Oko osamnaest mjeseci dolazi do naglog povećanja broja usvojenih riječi, fenomen koji je poznat kao eksplozivno imenovanje. Fox, Leavitt i Warhol (1999) ističu kako, kada govorimo o produkciji govora, većina djece, bez obzira na kulturu, prolazi kroz pet faza u razvoju govora: gugutanje, koje traje od prvog do četvrtog mjeseca; brbljanje koje traje od petog do desetog mjeseca; pojava prve riječi od desetog do petnaestog mjeseca; pojava rečenice od dvije riječi od osamnaestog mjeseca do druge godine i pojava smislenog govora koji se pojavljuje od petnaestog mjeseca pa na dalje. Do kraja prve godine, ističu Fox, Leavitt i Warhol (1999), djeca pokazuju različite obrasce produkcije govora (različita intonacija) te različitosti u fonetskim aspektima jezika, koji su jedinstveni za kulturu u kojoj je dijete odgajano.

Oko druge godine života djeca počinju koristiti negacijske izraze i tzv. telegrafski govor. Telegrafski govor u drugoj godini života spominju Fenson, Dale, Reznick, Bates, Thal i Pethick (1994) te Starci i sur. (2004) koji ističu kako se telegrafski pojavljuje, otprilike, između osamnaestog i dvadesetog mjeseca života, a pretpostavlja kombinaciju dvije ili tri sadržajne riječi bez upotrebe gramatičke funkcije. Primjerice, dijete može reći *Tata auto*, što bi u prijevodu značilo *Tatin auto*. Posokhova (1999) također ističe kako u dobi oko dvije godine započinje slaganje prvih rečenica koje se sastoje od dvije do tri riječi te je poznato kako u tom razdoblju dijete razumije puno više riječi nego što može samostalno izgovoriti. Starc i sur. (2004) ističu kako u tom razdoblju dijete ubrzanim tempom započinje s usvajanjem novih riječi te kako često puta samoga sebe naziva svojim imenom.

U trećoj godini života djeca počinju pokazivati otpor prema odraslim osobama pa sve važniji postaje razgovor s odraslom osobom i osjećaj sigurnosti koje dijete treba imati kada je pokraj odrasle osobe (Starc i sur., 2004). Starc (2023) ističe kako je u toj dobi važno da roditelji budu podrška djeci, jer na taj način zapravo pružaju podršku i razvoju djetetova govora. Starc i sur. (2004) ističu kako djeca u toj dobi uživaju u slušanju, čitanju priči, postavljanju pitanja i prepoznavanju pisanog jezika. Razvoj govora postaje intenzivniji, a djeca počinju uživati u humorističnim i dužim pričama. Od tri do pet godina misaoni napredak djeteta može biti brži od govornog, što može dovesti do teškoća s mucanjem, iz razloga što bi htjelo izgovoriti mnogo

toga, ali jednostavno govorenje nije u skladu s mislima. Ako dijete s pet godina ima značajne govorne poteškoće potrebno bi bilo potražiti stručnu pomoć (Starc i sur., 2004). S obzirom na navedeno Starc (2023) ističe kako je važno djetetu pružiti osjećaj da ga se sluša i cijeni dok priča, važno je dopustiti mu da se slobodno izražava, govoriti mu direktno i gramatički pravilno, dok radimo nešto objašnjavati mu što zapravo radimo, poticati čitanje priča i slikovnica te ga poticati na samostalno prepričavanje priča. U navedenom možemo zaključiti kako je razvoj govora kod djeteta iznimno važan, jer kako ističe Posokhova (1999), kada dijete nauči govoriti, s time započinje njegovo sudjelovanje u društvenoj zajednici u kojoj će putem govora moći izraziti ono što želi, ono što treba; svoje mišljenje i stav.

Razdoblje između četiri i pet godina nazivamo razdobljem ispitivanja, jer djeca sve žele pitati i znati, što predstavlja ključ za razvoj njihove znatiželje i poticanje istraživačkog duha. U dobi od šest godina dijete započinje sa savladavanjem govornog i pisanog jezika i to traje sve dok ne krene u prvi razred, a jezik općenito se nastavlja razvijati i dalje tijekom života (Starc i sur., 2004).

Peteh (2018) napominje kako djeca od tri do četiri godine trebaju moći izgovoriti kako se zovu i prezivaju, postavljati pitanja koristeći upitne zamjenice, sastavljati rečenice s oko četiri riječi te moći izreći svoje prošle i buduće radnje.

Cimaš (2015) ističe kako od druge do četvrte godine života kod djeteta može doći do govorno-jezičnog kašnjenja, bez obzira na normalan motorički i kognitivni razvoj. Najčešće se događaju teškoće poput kasnog progovaranja i sporog povećanja fonta riječi. Također je bitno istaknuti kako se takva djeca često povlače iz igre s vršnjacima, posebice iz simboličke i dramske igre koje zahtijevaju verbalnu interakciju. Djeca koja iskazuju kašnjenje u govornojezičnom razvoju često sumnjaju u sebe, a navedeno može djetetu stvoriti osjećaj tuge ili nepripadnosti, stoga je izuzetno važno svakodnevno jačati samopouzdanje djece kroz hrabrenje i jednostavnu komunikaciju.

Nakon prve godine života ističu Pihler Brumen (2023) započinje razdoblje formiranja govora, koje označava proces usvajanja izraza povezanih s osnovnim potrebama i emocijama djeteta. S obzirom na navedeno Hoff i Shatz (2009) ističu kako je od presudne važnosti okolina u kojoj dijete odrasta i količina vremena koju dijete provede u interakciji s odraslima. Isti autori (2007) također napominju kako odrasle osobe djetetu moraju omogućiti, u kontekstu adekvatnih prilika za razvoj govora, dvije stvari: priliku za interakcijsku komunikaciju i ispravan govorno-

jezični model. Pihler Brumen (2023) ističu kako se u ovoj fazi razvoja govora svaka riječ koju dijete nauči odnosi na cijelu situaciju. Dijete može započeti s izgovaranjem riječi već oko osmog ili devetog mjeseca života, a većina će to učiniti između jedanaestog i dvanaestog mjeseca. Prva riječ se definira kao smisljena veza između riječi i određene osobe ili predmeta. S obzirom na način na koji dijete razumije i oponaša govorenje drugih ljudi iz svoje okoline, na taj način će razviti i svoj osobni izgovor. Hoff i Shatz (2009) ističu kako bi dijete moralo biti socijalizirano, zainteresirano i sposobno sudjelovati u komunikacijskim interakcijama, jer samo na taj način može se optimizirati mogućnost učenja i razvijanja govora i jezika. Pihler Brumen (2023) ističe kako će riječi, kada ih dijete započne izgovarati, imati široku smisao i značenje te će često jedna riječ označavati misli koje sa sobom vežu više radnji. Stoga Hoff i Shatz (2009) ističu kako dijete treba imati i razvijati vještine za analizu i usvajanje jezičnog modela od odraslih iz svoje okoline. U ovom razdoblju, kako ističe Pihler Brumen (2023) dijete može koristiti istu riječ, ali ta riječ će imati različita značenja. Krajem prve godine djeca imaju obično oko tri do četiri riječi u svom vokabularu, a eholalija koja se pojavljuje u govoru predstavlja nenamjerno ponavljanje riječi koje dijete čuje, što je normalno za ovo razdoblje razvoja govora.

Između dvije i tri godine dijete usvaja mnoštvo različitih jezičnih oblika. Govor postaje sve povezaniji s konkretnim situacijama, a izgovor postaje jasniji za većinu glasova, slogova i riječi. S razvojem slušne percepcije, govor se brzo poboljšava, iako dijete još uvijek koristi nepravilne oblike izgovora, posebno gramatički nepravilne. Potrebe djeteta i šira okolina potiču pojavu novih vrsta riječi i jezičnih oblika uključujući korištenje prošlog i budućeg vremena (Pihler Brumen, 2023). Treća godina je ključna u razvoju govora, jer se mozak pojačano razvija, a to potvrđuje i autorica Obrenović Ovčar (2022: 2) kada kaže kako se u toj dobi mozak djeteta pojačano *razvija i sazrijeva*. Ista autorica navodi kako je navedeni period *odlučujuća prekretnica u razvoju govora* kod djece, jer su u toj dobi djeca već sposobna govoriti da ih se razumije i izgovaraju *većinu glasova* koje oblikuju u rečenice (Obrenović Ovčar, 2022: 3). Između četvrte i pete godine dijete postaje sve vještije u kombiniranju riječi i rečenica, a njegov govor postaje mehaniziran i automatski (Pihler Brumen, 2023). Pihler Brumen (2023) ističu kako u ovoj dobi dijete uživa u izmišljanju priča i slušanju bajki, što dodatno doprinosi razvoju jezika i mašte. Šikic i Ivičević-Desnica (1988) ističu da je dijete u dobi od četiri do pet godina sposobno prepričati priču i pažljivo ju slušati. Pihler Brumen (2023) naglašava kako u ovom razdoblju dijete ima određeni broj riječi koje razumije djelomice, a taj broj riječi se također razvija i proširuje. Tijekom ovog razdoblja dijete počinje rekreirati kratke bajke koristeći

složenije riječi u rečenici, postupno proširuje zamjenice koje koristi, glagole te veznike, a izgovaranje postaje izrazito mehanizirano. Šikic i Ivičević-Desnica (1988: 71) naglašavaju kako u dobi o četiri do pet godina odrasli trebaju zabrinuti ukoliko dijete ne može prepričati *kratak slijed događaja*, ako ne razumijemo što nam dijete govori te ako primijetimo kako dijete ima poteškoća u komunikaciji s vršnjacima.

Prema Pihler Brumen (2023) u predškolskom razdoblju rečenice se usavršavaju, a dijete sve više ovladava deklinacijom i konjugacijom. Počinje generalizirati objekte sličnih karakteristika, sličnih boja ili oblika te sve češće razgovara samo sa sobom, igračkama ili životinjama, što predstavlja prijelaz na unutarnji govor. Dijete često postavlja pitanja poput zašto je nešto tako, tko je to, kada, itd., što ukazuje na razvoj logičkog razmišljanja. Šikic i Ivičević-Desnica (1988) ističu kako je u ovoj dobi dijete sposobno izgovarati složene i gramatički ispravne rečenice. Vokabular djeteta je bogat, a rečenice su duže. Isti autori (1988) naglašavaju kako u ovoj dobi dijete počinje iskazivati želju da nauči čitati i pisati.

S godinu dana, iako dijete koristi samo jednu ili dvije riječi, koje često nisu pravilno izgovorene, svejedno pokazuje ritam i intonaciju u izražavanju. Kako bi se u što većoj mjeri poticao razvoj govora odrasli trebaju s djetetom uspostavljati kontakt očima, koristiti melodijski govor, pjevati pjesmice i reagirati na djetetove izraze lica. Važno je u poticanju djetetova govora imenovati predmete koje dijete vidi i opisivati radnje koje obavljaju. Ako dijete ima teškoća u hranjenu, ne gleda vas u oči kada mu se obraćate ili ne prepoznaje da ga zovete imenom potrebno je savjetovati se s logopedom (Ciglarič, 2023). Šikic i Ivičević-Desnica (1988) ističu kako dijete od godinu dana svaki tjedan usvaja razumijevanje par novih riječi, izgovara nekoliko razumljivih riječi, koristi pokaznu gestu i pokušava izgovoriti riječ kako bi dobilo predmet koji želi.

Do druge godine dijete pravilno artikulira većinu samoglasnika i glasove poput m, b, p na početku riječi. Broj riječi koje dijete koristi se povećava, iako izgovor još uvijek nije u potpunosti ispravan (Ciglarič, 2023). Šikic i Ivičević-Desnica (1988) ističu kako dijete u dobi od osamnaest mjeseci do dvije godine koristi pokaznu gestu za dobivanje predmeta koji mu treba, zna i može imenovati predmet s kojim se koristi svakodnevno, primjerice, duda. Isti autori naglašavaju kako je u ovoj dobi dijete sposobno razumjeti jednostavnu radnju koja će se uskoro dogoditi, primjerice, majka djetetu govori kako će uskoro doći otac. Ciglarič (2023) naglašava kako dijete u ovoj dobi može povezati par riječi u istoj rečenici, pokazati oči, uši, usta na tijelu kada ga to zatraži odrasla osoba te može razumjeti jednostavnije naredbe. U ovoj dobi dijete

voli slušati pjesmu, priču te uživa u rimi, kao što može pokazati i poznate predmete kada ih netko imenuje. Šikić i Ivčević-Desnica (1988) ističu kako u dobi od dvije godine počinje s povezivanjem dvije riječi u rečenicu te se pojavljuje korištenje zamjenica u govoru. Ciglarić (2023) naglašava kako roditelji i skrbnici mogu pomoći djetetu ukoliko razgovaraju s njim, ukoliko u razgovoru koriste izraze poznate djetetu i kratke gramatički ispravne rečenice. Također je važno objašnjavati djetetu pojmove kojima ne zna značenje, ponavljati ispravno nepoznate pojmove koje dijete ne može izgovoriti pravilno te prilagoditi brzinu govora kako bi dijete imalo dovoljno vremena za odgovor. Ako dijete nema prve riječi, ne razumije uobičajene riječi, govori nerazumljivo ili ne održava koncentraciju, potrebno je potražiti savjet logopeda (Ciglarić, 2023).

U trećoj godini života dijete imenuje većinu predmeta u svojoj blizini, pravilno izgovara glasove poput *t, d, v, h, k*, itd. te u prepričavanju može povezati par pojmova. Izražava ono što želi putem govora, govorenje je razgovijetno i primjenjuje zamjenice, prijedloge te množinu. Postavlja pitanja kako bi otkrilo što je nešto, tko je to tko je sada došao, gdje je nešto, zašto se nešto događa, itd. te zna prepričati događaje i prati naredbe koje su sačinjene kroz par dijelova. Odrasli trebaju puno razgovarati s djecom, odgovarati im s jasnoćom i razumijevanjem kada ih nešto pitaju, pomagati im oblikovati misli i opisivati osjećaje. Kada dijete pogrešno izgovori riječ važno je ispravno ju ponoviti, ali ne tražiti od djeteta da ponavlja na ispravljen način. Ako dijete u ovoj dobi koristi tek par pojmova, ne može izgovoriti veći broj glasova, ne može povezati riječi i načiniti rečenicu ili ga je teško za razumjeti, preporučuje se konzultacija s logopedom (Ciglarić, 2023).

Između četvrte i pete godine dijete može na ispravan način izgovoriti većinu glasova, ali svejedno može imati problema s izgovaranjem glasova koje nazivamo šumnici i s izgovorom glasa *r*. U ovoj dobi dijete može ispričati što je radilo, primjerice u vrtiću i upotrebljava rečenice koje sadrže najčešće oko četiri ili pet riječi. Njegov govor je tečan, gramatički ispravan te nije prisutno ponavljanje sloga ili glasa. Dijete može ispričati dužu priču koja ima smisla te može voditi razgovor sa svojim vršnjacima ili drugim odraslim ljudima iz svoje okoline. Roditelji mogu pomoći djetetu čitanjem priča koje su prilagođene dobi djeteta, korištenjem dužih i složenijih rečenica te strpljivim odgovorima na djetetova pitanja. Igra i uloga društvene igre također mogu poslužiti kao poticaji za razvoj govora (Ciglarić, 2023). Horga (2003) naglašava kako se smatra prirodnim da će govor djeteta postati *tijekom vremena u svim svojim parametrima sve sličniji govoru odraslih*.

U prvim godinama života djeca prolaze kroz ključne faze u razvoju govora, od prvih riječi do složenih rečenica i priča. Razvoj jezika i komunikacije postaje intenzivniji kako djeca odrastaju, s naglim napretkom između prve i pete godine. Problemi poput mucanja ili kašnjenja u govoru mogu se pojaviti u određenom periodu razvoja govora te zahtijevaju stručnu intervenciju. Odrasle osobe igraju ključnu ulogu u poticanju i podršci dječjem jezičnom razvoju kroz svakodnevnu interakciju i igru. U sljedećem poglavlju govorit ćemo o jeziku i komunikacijskim vještinama u predškolskoj dobi. Navedeno predstavlja ključne aspekte dječjeg razvoja koji utječu na njihove socijalne interakcije i akademski uspjeh. Tijekom ovog razdoblja djeca se suočavaju s dinamičkim razvojem jezičnih sposobnosti, od jednostavnijih riječi do složenih rečenica i izraza. Razumijevanje kako djeca usvajaju i koriste jezik pomaže u prepoznavanju njihovih potreba, poticanju njihovog samopouzdanja i osiguravanju prikladne podrške koja doprinosi njihovom cjelokupnom razvoju.

2. Jezik i komunikacijske vještine djece predškolske dobi

Babić (2012: 59-60) ističe kako dijete komunicira i upotrebljava vrjednote iz govornog izričaja i prije nego što izgovori prvu riječ. Kada dođe na svijet dijete prvim plačem uspijeva zadobiti reakcije ljudi koji su prisutni i zapravo putem plača postiže interakciju sa svojim okruženjem. S obzirom na navedeno možemo zaključiti kako komunikacija započinje puno prije nego što dijete izgovori neku određenu riječ sa značenjem. Dijete u osluškivanju zvukova iz svoje okoline najveću pozornost daje govoru ljudi, više nego drugim zvukovima koje čuje.

Djeca brzo i lako uče materinji jezik koristeći statističke analize zvukova i prozodijske znakove za prepoznavanje riječi. Društveni utjecaji i interakcije s drugim ljudima igraju ključnu ulogu u ovom procesu. Kako bebe uče, njihove neuronske mreže se prilagođavaju materinjem jeziku (Kuhl, 2004).

U suvremenom društvu teško je očekivati jedinstvenu, općeprihvaćenu klasifikaciju komunikacijskih vještina. Ipak, neke osnovne vještine prepoznate su u svim podjelama. Istaknute vještine su; slušati drugoga, dati povratnu informaciju i postavljati pitanja. Slušanje i postavljanje pitanja smatraju se temeljnim vještinama, dok davanje povratnih informacija varira od osnove do kompleksnih vještina (Žižak i sur., 2012).

Jezik, govor i mišljenje čine kompleksan sustav koji oblikuje našu sposobnost komuniciranja i razumijevanja svijeta oko nas. U suštini, jezik predstavlja sustav znakova i pravila organiziran na društvenoj razini, dok govor označava praktičnu primjenu jezika u

svakodnevnoj komunikaciji. Ključno je razumjeti kako su jezik i govor povezani, ali nisu identični pojmovi (Pavličević-Franić, 2005). Jezik se može shvatiti kao potencijalni sustav koji sadrži kompletnu lingvističku strukturu i gramatička pravila. To je apstraktni konstrukt koji omogućuje organizaciju i strukturiranje komunikacije. S druge strane, govor predstavlja aktivnu primjenu jezika u svakodnevnim situacijama, kako bismo izrazili svoje misli, osjećaje i ideje. Govor je konkretno ostvarenje komunikacije putem jezičnog izražavanja ili jezična akcija (Pavličević-Franić, 2005: 13). Važno je istaknuti kako jezik i govor, iako različiti, predstavljaju dva aspekta koja spadaju pod isti fenomen – jezičnu djelatnost. Jezik služi kao osnovni sustav organizacije govora, pružajući nam strukturu i okvir za komunikaciju, dok je govor način na koji koristimo jezik kako bismo izrazili svoje misli, ideje, želje i komunicirali s drugima. Pavličević-Franić (2005: 13) naglašava konceptualne razlike između jezika i govora, ističući *apstraktnost, strukturiranost i općenitost jezika i konkretnost, praktičnost i individualnost govora*. Dok je jezik usmjeren prema organizaciji i sustavu, govor je usmjeren konkretnoj komunikaciji i interakciji s drugima. Ako želimo razumjeti u kakvom je odnosu jezik, govor i mišljenje ključnim se smatra razumjeti proces u kojemu se odvija jezična komunikacija. Ovi elementi su međusobno povezani i utječu jedan na drugoga (Pavličević-Franić, 2005). Sukladno navedenom možemo reći kako jezik, govor i mišljenje čine osnovu jezične komunikacije i omogućuju bolje razumijevanje i interpretiranje svijeta koji nas okružuje. Razumijevanje njihove veze i međusobnog utjecaja ključno je za razvoj komunikacijskih vještina i sposobnosti izražavanja.

U definiranju osnovnih komunikacijskih vještina Arambašić (2022) ističe aktivno slušanje, postavljanje pitanja, slušanje i šutnju. Međutim, neverbalna komunikacija se također smatra ključnom, jer bez šutnje nema ni slušanja, a kvalitetno postavljanje pitanja ovisi o razumijevanju svih elemenata komunikacije – neverbalnih, verbalnih, šutnje i slušanja. Rijavec i Miljković (2002) ističu kako je neverbalna komunikacija osobito važna u trenucima kada je teško verbalizirati emocije, jer ekspresije lica i kontakt očima mogu pružiti dublje razumijevanje onoga što nam osoba želi reći.

Govor je oblik komunikacije koji predstavlja najrašireniji način interakcije među ljudima. On je temeljen na kognitivnoj sposobnosti pojedinca da koristi organizirane simboličke sustave, poznatije kao jezik (Selimović i Karić, 2011).

Funkcija jezika kao sredstva komunikacije leži u oblikovanju poruke. No, dublje promatranje jezika otkriva kako poruka zapravo predstavlja samo vanjski sloj kompleksnog

unutarnjeg procesa. Poruka, dakle odražava način na koji njezin autor percipira i razumije svijet, odražava njegova unutarnja stanja, doživljava, osjeća, misli i spoznaje. U svakom komunikacijskom činu, jedna osoba šalje poruku drugoj kako bi postigla određeni cilj ili ostvarila namjeru. Komunikacija kod djece predškolske dobi često se manifestira kroz aktivnosti samoizražavanja, u kojima dijete dijeli ono što je doživjelo, ono što mu se dogodilo, ono što osjeća s drugim ljudima. Ono navedeno može dijeliti iz više razloga; zato što ima želju za izražavanjem, ili primjerice, kako bi ponovno proživjelo određeni doživljaj ili događaj. Osim toga, komunikacija u predškolskoj dobi uključuje i praktične funkcije, poput prenošenja informacija, traženja ili primanja informacija te izražavanja mašte ili igranja jezikom. Bez obzira na vrstu funkcije, koja može biti ekspresivna, igrovna ili praktična, komunikacija je uvijek prisutna, jer je jezik sredstvo putem kojeg se prenosi poruka onome tko poruku prima i zatim na nju reagira (Ivić i sur., 1987: 14-15).

Ljudski jezik izuzetna je karakteristika čovjeka koja ga izdvaja od svih ostalih bića. Proces usvajanje jezika kompleksan je i fascinantna fenomen, iako je uobičajen. Ono što se smatra posebno intrigantnim jest da sva djeca, bez obzira na svoje različite pozadine i uvjete, uspješno nauče jezik. Bez obzira na raznolikost okoline i načina podučavanja, djeca diljem svijeta brzo savladaju različite jezične vještine. To su zapravo univerzalne karakteristike ljudskog jezika i izvanredna sposobnost djece za usvajanje i primjenu jezika u svakodnevnoj komunikaciji (Aladrović Slovaček, 2019).

Dijete tijekom ranog predškolskog razdoblja ne uči na isti način na koji odrasli uče primjerice strane jezike, umjesto toga djeca razvijaju vještine kako bi učinkovito koristila jezik u komunikaciji. Kroz interakciju s drugima djeca postaju svjesna svoje jedinstvenosti i uče različite načine opažanja stvarnosti, a to im omogućuje da formiraju realniju sliku o sebi i svijetu oko sebe. Komunicirajući djeca izražavaju svoje misli i osjećaje, a istovremeno obogaćuju svoje znanje novim informacijama. Ovaj proces doprinosi njihovom socijalnom i emocionalnom sazrijevanju te ih uvodi u svijet (Selimović i Karić, 2011).

Iz prethodno navedenog možemo zaključiti kako komunikacija kod djece započinje i prije nego što izgovore svoju prvu riječ, kroz početne zvukove i plač, koji im koristi kao interakcija s ljudima iz okoline. Naglašena je važnost razumijevanja razlike između jezika kao apstraktnog sustava i govora kao konkretne primjene jezika u svakodnevnoj komunikaciji. Komunikacijske vještine, poput slušanja, davanja povratnih informacija i postavljanja pitanja, ključne su za učinkovitu interakciju. Također, neverbalna komunikacija igra važnu ulogu, a

govor omogućava djeci da izraze misli i osjećaje, obogaćujući njihovo socijalno i emocionalno sazrijevanje. S obzirom na važnost komunikacijskih vještina u razvoju djece, priče predstavljaju posebno značajan aspekt tog procesa. Priče ne samo da omogućuju djeci da razviju svoje jezične sposobnosti i kreativnost, već služe i kao sredstvo za prenošenje kulturnih vrijednosti i moralnih pouka. Kroz pričanje i slušanje priča, djeca usvajaju vještine izražavanja, strukturiranja misli i razumijevanja složenijih jezičnih konstrukcija. U idućem dijelu, istražiti ćemo kako priče oblikuju dječji jezični razvoj, potiču emocionalno izražavanje i doprinose njihovom razumijevanju svijeta oko sebe.

3. Priča

Kroz vjekove, pričanje priča postalo je esencijalni dio dječjeg odgoja i obrazovanja, pružajući djeci uzbudljive pustolovine i poučne moralne lekcije. Priča, kao koncept, često puta je shvaćena kao vrsta koja pojašnjava odnose između zamišljenog i stvarnog. Ona je duboko povezana s odnosom mašte i stvarnosti i nalazi se na pola puta između tog dvoje. Ona predstavlja suprotnost istini, nešto što je izmišljeno, nestvarno, iracionalno, u biti, proizvod piščeve ili pripovjedačeve mašte. U svojoj knjizi *Hrvatska poratna dječja priča*, autorica Dubravka Težak ističe da Vladimir Biti za bajku govori kako ona zapravo nosi svoju vlastitu istinu, koja je još od početaka zapadne civilizacije bila označena kao laž (Težak, 1991).

Prema Velički (2013) priče igraju ključnu ulogu u oblikovanju našeg razumijevanja svijeta i nas samih. Priče uspostavljaju mir u kaosu suvremenoga svijeta, pružajući na taj način predvidljivosti u životu pojedinca, umjesto izazivanja konstantne nesigurnosti. One daruju ritmičnost i strukturiranost pružajući jasnoću u teškim trenucima i osvjetljujući zaključane dijelove naše duše novim razumijevanjima kroz svoje metafore. Velički (2013: 12) ističe kako *velike priče nude odgovore na bitna i najvažnija pitanja koja sam sebi svaki čovjek ponekad u životu postavi*, poput tko sam ja, odakle sam došao, kojim putem idem i kamo. Priče pružaju korijene i sigurnost te su neophodne za stvaranje osjećaja vlastitog identiteta i svrhe. Priče se zasigurno uvijek pričaju i upućuju nekome. Neprestano u priči imamo onoga koji pripovijeda priču, imamo priču i publiku. Djeca posebno trebaju priče, a i priče trebaju djecu, osobito u današnje vrijeme kada su djeca suočena s različitim izazovima i brzim promjenama u svijetu. Priče pomažu djetetu da razumije sebe i svijet oko sebe. Pružaju mu utjehu, mudrost i inspiraciju (Velički, 2013). Iz navedenog možemo zaključiti kako se priča ne može predstaviti samo kao sredstvo zabave, već je ona vitalni dio emocionalnog i psihičkog razvoja djeteta, alat za navigaciju kroz životne poteškoće i sredstvo za pronalaženje smisla i sigurnosti u svijetu. Kroz

priče dijete može puno toga naučiti o samom sebi, o ljudima kojima je okružen, kao i cijelom svijetu kojim je okružen. Odrasli u pričama pronalaze nove uvide i dolaze do novih spoznaja u razumijevanju vlastitih iskustava.

Težak i Čudina-Obradović (2005) naglašavaju da se pomoću književnosti i priča moralni razvoj djece može značajno potaknuti. U pričama djeca se susreću s raznim situacijama, sadržajima i modelima ponašanja. Iako djeca možda ne pokazuju odmah ono što su naučila, oni pamte ove lekcije i kasnije ih mogu primijeniti u stvarnim životnim situacijama kada se za to ukaže potreba. Priče pružaju djeci mogućnost suočavanja s određenim problemom ili dilemom, a pritom ih djeca nisu osobno iskusila, a to se pretpostavlja kao najveća dobrobit koju dijete može ostvariti iz priče. Iz tog razloga izuzetno je bitno iskoristiti ovaj alat za njihovo moralno oblikovanje. Treba naglasiti kako priče, iako mogu značajno doprinijeti formiranju moralnih obrazaca u ponašanju, razvoju vrednota i suočavanju s problemima na adekvatniji način, ipak ne pokazuju djelotvornost prilikom rada s djetetom koje ima poremećaje u ponašanju. Takva djeca trebaju i zahtijevaju stručnu intervenciju i liječenje pod vodstvom stručnjaka (Težak i Čudina-Obradović, 2005).

Priče mogu biti moćan alat u razvoju djetetovog razumijevanja i etičkih načela. Kroz suočavanje s različitim izazovima i situacijama u pričama djeca uče o posljedicama različitih ponašanja i važnosti donošenja ispravnih odluka. Ovo može pomoći djeci da razviju empatiju, razumiju važnost pravde i pravednosti te da izgrade snažne moralne temelje. U konačnici, priče ne samo da zabavljaju djecu, veći ih i poučavaju vrijednim lekcijama koje će im koristiti tijekom cijelog života (Težak i Čudina-Obradović, 2005).

U razmatranju dječje književnosti kao dječje pučke književnosti razmatra se evolucija i uloga književnosti namijenjene djeci u hrvatskoj kulturi, od sredine 19. stoljeća do početka 20. stoljeća. Put nas vodi kroz promjene u percepciji djece, promjeni odnosa između djece i odraslih, ali i promjenama u ulozi knjige kao medija kroz koji se prenose znanja i vrijednosti. U 19. stoljeću bajke su bile rijetko objavljivane zbog fantastičnih komponenti koje su često sadržavale, a ovaj period karakterističan je po određenom skepticizmu prema fantastičnim elementima među odraslim čitateljima. S druge strane djeca prihvaćaju bajke otvorenim umom, doživljavajući ih kao moguće i inspirativne. Bajke su predstavljale svijet u kojem su se čuda događala, a granica između stvarnosti i mašte bila je fluidna. Dok su odrasli često bili skeptični prema ideji čarobnjaštva, vila, i drugih fantastičnih elemenata, djeca su prihvaćala te priče bez ikakvih pitanja, vjerujući u mogućnost čarolije i čudesnih događaja. Postoje razlike u percepciji

bajke kod djece i odraslih. Navedeno se može promatrati kroz dva koncepta; prvo, da je dječja mašta specifična i drugo, da je u njoj sve moguće. Specifična dječja mašta odnosi se na sposobnost djece da potpuno urone u svijet bajki, da ga dožive kao stvarni i da se identificiraju s likovima i događajima iz bajke. Za djecu, bajke i priče bile su i jesu prozor u svijet mašte i snova, u koji mogu pobjeći iz stvarnosti i istražiti neograničene mogućnosti. S druge strane, koncept u kojemu je sve moguće odražava ideju kako su u bajkama granice stvarnosti razbijene te kako su svi najvjerojatniji događaji u biti mogući. Odrasli su često puta percipirali ove fantastične elemente kao nerealne i nemoguće, dok su djeca, vođena svojom maštom, prihvaćala te ideje kao mogućnost. Važno je istaknuti kako su bajke, unatoč svojoj fantastičnosti, imale dublje značenje i poruke koje su bile relevantne za obje dobne skupine. Kroz bajke su se prenosile vrijednosti poput hrabrosti, poštenja, ljubavi i prijateljstva, te su djeci pružale smjernice za moralni razvoj i odgoj (Hamersak, 2011).

Peteh (2018) ističe kako djeca, bez obzira kojom se aktivnošću bave, uvijek su spremna napustiti te aktivnosti kako bi poslušala priču. Priče su djeci iznimno bliske i drage, jer im omogućavaju ulazak u svijet mašte i prepuštanje vlastitim doživljajima.

Visinko (2009) ističe kako priča za djecu nije samo tekst koji se čita najmlađima ili koji oni sami čitaju. Njena važnost nadilazi jednostavnu definiciju, koja kaže kako je priča širi pojam koji uključuje različite kraće narativne oblike kao što su bajke, fantastične priče ili pripovijetke. Isti autor (2009) bajku definira kao književni oblik poznat po tipičnim počecima i završecima, ponavljanjima i formulama koje se upotrebljavaju u izrazu. Bajka je prepoznatljivo po čudesnom svijetu isprepletenom s realnošću te sukobu među dobrim i zlim, a većinom dobrota pobjeđuje zlo. Fantastična priča razlikuje se od bajke po prisutnosti fantastike koja krši fizičku stvarnost i prikazuje nemoguće događaje. Dok u bajkama čudesni i realni svijet koegzistiraju u harmoniji, u fantastičnim pričama taj sklad biva narušen. Pripovijetke su duže i složenije prozne forme, s detaljnije razrađenim likovima i radnjom. One su zahtjevnije za čitanje zbog složenijeg jezičnog stila i ne sadrže čudesne elemente. Glavni kriterij za razlikovanje pripovijetke od priče nije prisutnost čudesnog, već dužina teksta i kompleksnost sadržaja ističe Visinko (2009). No, podjela priča nije ograničena samo na pripovijetke, bajke i fantastične priče. Velički (2013) radi podjelu priča na *malešnice*, priče s rimom, priče o okruženju i svijetu te znanju, priče pomoću kojih se razrješava određeni problem te bajke i priče s elementima fantastike. Priče u kojima je iskazan određeni problem pružaju djetetu adekvatni model kako bi se ono trebalo ponašati i kako da se na što bolji način socijalizira, pomažući im shvatiti društvene norme i na jedan način

da se nauče suočiti sa svakodnevnim izazovima poput rješavanje sukoba i izražavanja osjećaja (Velički, 2013). Kada radimo podjelu priča, možemo ih dijeliti i prema dobi čitatelja. Priče za djecu su kraće, razumljivije, pisane jednostavnijim stilom i koriste motive koji su bliski djeci. Najčešće se fokus stavlja na jednog ili dvojicu likova i na specifičan pojedini trenutak (Visinko, 2009). Važno je napomenuti kako se pristup pričanju priča prilagođava dobi djeteta. Najprimjerenijim pričama za najmlađu djecu smatramo uspavanke i ritmične priče, dok su za djecu u dobi od dvije do tri godine adekvatnije priče koje uključuju pokrete i ritam. S tri godine djeca traže priče s jednostavnim radnjama i ponavljanjima zbog lakšeg praćenja, dok s četiri godine počinju uživati u jednostavnim bajkama. U dobi od pet godina priče postaju dulje i složenije, a nakon šeste godine priče postaju još kompleksnije, usmjerene na više motiva i radnji (Velički, 2013). Razvojni pristup pričanju priča pomaže djeci kako bi postupno razvila na što bolji način svoje jezične, kognitivne i socijalne vještine, prilagođavajući se njihovim rastućim sposobnostima i interesima.

Iz prethodno navedenog jasno možemo zaključiti kako su priče ključni dio dječjeg razvoja i odgoja. Priče pružaju djetetu ne samo zabavu, već i važne moralne i emocionalne lekcije. Kroz priče, djeca razumiju odnose između mašte i stvarnosti, istražuju vlastite emocije te razvijaju svoje moralne vrijednosti. Priče pomažu djeci da se suoče s životnim izazovima, razviju empatiju i razumiju društvene norme. Također, priče igraju značajnu ulogu u oblikovanju djetetovog identiteta i sposobnosti donošenja odluka, dok se njihova funkcija i sadržaj prilagođavaju uzrastu i razvojnoj fazi djeteta. Nakon što smo istražili značaj i ulogu priča u dječjem razvoju, prirodan je slijed preći na dva ključna aspekta njihove primjene: čitanje i pričanje priče. Ova dva pristupa nisu samo metode za prijenos sadržaja, već i sredstva koja oblikuju djetetovo razumijevanje i emocionalni razvoj. U sljedećem dijelu razmotrit ćemo utjecaj čitanja i pričanja priča na dijete.

3. 1. Čitanje i pričanje priče

Čitanje priča djeci ima neizmjeran utjecaj na njihov cjelokupni razvoj, od intelektualnog i emocionalnog do socijalnog aspekta. Prema Bacinger Klobučarić i Glavina (2012) ova praksa, koja je često podcijenjena u suvremenom društvu, igra ključnu ulogu u formiranju temelja za buduće mentalno, emocionalno i socijalno blagostanje djeteta. Brinuti o djetetovom mentalnom zdravlju pretpostavlja početak te brige još od najranije dobi djeteta. Odrasla osoba brigom o mentalnom zdravlju djeteta postavlja temelje za kasnije mentalno zdravlje tog djeteta kao odrasle osobe. Temelji pozitivnog mentalnog zdravlja djeteta pretpostavljaju osiguravanje

optimalnih uvjeta za djetetov rast i razvoj. Osim zadovoljavanja osnovnih životnih potreba djeteta, potrebno je ispuniti i njegove psihološke potrebe, poput stvaranja osjećaja sigurnosti i jačanja osjećaja kompetentnosti.

Ovi zaštitni čimbenici uključuju razvojno prikladne poticaje, odgovarajući interakciju s drugim ljudima i stimulativno okruženje. Velički (2009) naglašava važnost razvoja govora za cjelokupni razvoj djece i prijenos kulture te ističe kako su govorne vještine ključne za socijalizaciju i obrazovni razvoj djece, a kvaliteta sadržaja koju nudimo djeci, priče i bajke, u tom razvoju igraju ključnu ulogu. Prema Bacinger Klobučarić i Glavina (2012) jedan od snažnih načina poticanja psihološkog razvoja djece je čitanje priča, iako se isto često puta zanemaruje. Dok čitamo priče djeci, mi zapravo bogatimo djetetova iskustva, proširujemo njegove vidike, potičemo ga na stjecanje iskustva te na spoznavanje sebe samoga, ali i svojih i tuđih emocija.

Priče i bajke prikazuju ljudske osobine, važnosti životnih vrijednosti te potiču stvaranje zdravih stavova prema životu i zajednici. Stoga, od izuzetne važnosti pretpostavlja se čitanja i pričanje priča, a bilo bi izuzetno vrijedno kada bi djeca još od najranije dobi bila upoznata s knjigom i knjižnicom. Mijatov i Bukana (2023) raspravljaju o utjecaju digitalnih tehnologija na komunikaciju i obrazovanje. Ističu kako nove tehnologije mijenjaju način na koji djecu učimo pristupati knjigama tj. pisanom tekstu. Bacinger Klobučarić i Glavina (2012) naglašavaju kako čitanje također potiče intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djece. Obogaćuje njihov rječnik, pomaže u oblikovanju pojmova i potiče kreativnost. Kognitivno, pomaže djetetu razviti sposobnosti rješavanje problema, preuzimanja inicijative i razumijevanja uzročno-posljedičnih veza. Djeca također sazrijevaju socijalno, učeći razumjeti različita ponašanja ljudi i otkrivajući različitosti među njima. Pričanje priča pomaže djeci kako bi razvila svoje vlastite unutarnje standarde i naučila pravila ponašanja u društvu. One također pozitivno utječu na razumijevanje vlastitih i tuđih osjećaja te na sposobnosti prepoznavanja i razumijevanja osjećaja. Čitanje priča također pridonosi jačanju veze između odrasle osobe koja čita priču i djeteta, što postavlja temelje za sigurnosti i emocionalnu stabilnost. Dok djetetu čitamo priču, mi zapravo otvaramo pregršt razvojnih, stimulativnih i zanimljivih radnji za dijete. Izuzetno je važno razgovarati s djetetom o pročitanim pričama i povezati te priče sa stvarnim i svakodnevnim životom (Bacinger Klobučarić i Glavina, 2012). Vodovnik (2023) također ističe važnost čitanja za razvoj djece, posebno u kontekstu emocionalnog i kognitivnog razvoja. Naglašava kako čitanje knjiga pomaže djetetu razmiljeti emocije i društvene vrijednosti, a uz navedeno jača djetetove komunikacijske vještine i potiče maštovitost. Debeljak (2021) fokus stavlja na psihološke i

socijalne aspekte čitanja djeci te ističe kako čitanje ima značajan utjecaj na razvoj empatije kod djece, ujedno potičući i razvoj svih socijalnih vještina. Također, ističe važnost čitanja u kontekstu obiteljskog okruženja, što pretpostavlja uspostavljanje bliskih odnosa u smislu roditelj-dijete, a ujedno potiče i ljubav između djeteta i knjige.

Pričanje priče nije samo prenošenje sadržaja, već i uspostavljanje komunikacije s djetetom, što između djeteta i onoga koji priča stvara bliski odnos. Odgojitelji koji dobro poznaju individualne potrebe djece mogu osmisliti priče koje će odgovarati njihovim potrebama i pozitivno utjecati na njihovo ponašanje. Kako bi priča bila učinkovita, odgojitelj treba posjedovati određene kompetencije prilikom pričanja priča, poput igre glasom i korištenja različitih tonova za različite likove (Velički, 2013). Također je važno da odgojitelj uspostavlja kontakt očima s djecom i koristi stanke kako bi promatrao reakcije djece (Došen Dobud, 2016).

Pričanje priča s psihološkog stajališta stvara posebnu vezu između pripovjedača i djeteta. Kroz priče, pripovjedač djeci približava svijet oko njih, omogućavajući im da se užive u priču, često se poistovjećujući s likovima. Ova identifikacija s likovima iz priča može djeci pružiti smjernice i rješenja za buduće životne situacije. Osim toga, pričanje priča potiče razvoj mašte i kreativnosti kod djece (Siketić i Turza-Bogdan, 2022).

Bizjak (2024) istražuje ulogu odgojitelja, roditelja i sveukupnu ulogu odgojno-obrazovnih institucija u poticanju čitanja kod djece. Naglašeno je kako roditeljski primjer i pozitivni stavovi roditelja prema knjigama imaju ključan utjecaj na interes djece za ljubav prema knjigama i čitanju. Kandrič (2023) ističe kako književnost, knjiga, čitanje i pričanje priča, unutar sustava odgoja i obrazovanja, doprinosi razvoju kritičkog mišljenja i kreativnosti kod djece. Kandrič (2023) također naglašava kako odgojno-obrazovne institucije trebaju aktivno promovirati čitanje kao temeljnu aktivnost pomoću koje će se dijete razvijati na osobnom planu, a ujedno se čitanje smatra i ključnim elementom daljnjeg obrazovanja i akademskog uspjeha.

Velički (2013) objašnjava kako je najbolje prenijeti pisanu riječ u usmeno pripovijedanje djeci, jer djeca na taj način stvaraju bliskost s pripovjedačem. Ista autorica (2013) ističe važnost biranja priče; pripovjedač bi trebao izabrati priču koja ga osobno oduševljava. Čudina Obradović (2002) ističe kako je važno djeci svakodnevno čitati, jer im se na taj način omogućava uživanje u priči i ljepoti riječi. Također ističe kako je izuzetno važno prilikom čitanja i pričanja priče stvoriti ugodno okruženje u kojem će se djeca osjećati ugodno i smireno. Što se tiče odabira

priče, Visinko (2009) ističe kako odgojitelji i roditelji često puta započinju djeci čitati priče koje su na njih ostavile dojam u djetinjstvu. To ne mora značiti da će se ta ista priča svidjeti djeci, a kao što ističe Bettelheim (2000) teško je predvidjeti koja priča će se djetetu najviše svidjeti u određenom životnom razdoblju. Velički (2013) ističe kako je važno uvažavati razvojne karakteristike djece prilikom odabira priče za čitanje ili pričanje te kako odgojitelji trebaju posjedovati određene kompetencije za kvalitetan odabir i kvalitetno pričanje priče.

S obzirom na prethodno navedeno vidljivo je kako čitanje i pričanje priča imaju dubok utjecaj na djetetov razvoj, obuhvaćajući intelektualne, emocionalne i socijalne aspekte. Čitanje priča doprinosi emocionalnoj stabilnosti i mentalnom zdravlju djeteta, proširujući njegove horizonte i potičući razvoj vještina poput rješavanja problema, razumijevanja osjećaja i socijalne interakcije. Pričanje priča, s druge strane, stvara bliski odnos između pripovjedača i djeteta, razvijajući maštu i kreativnost te pomažući djetetu u razumijevanju svijeta i svojih vlastitih osjećaja. Obje aktivnosti doprinose razvoju djetetovih jezičnih i kognitivnih sposobnosti, stvarajući temelj za emocionalnu i socijalnu stabilnost. Nakon što smo istražili značaj čitanja i pričanja priča, sljedeći korak je fokusirati se na specifične interakcije između djeteta i priče. Ova tema razmatra kako priča utječe na dječji razvoj i kako se prilagođava različitim fazama djetinjstva. Priče nisu samo sredstva zabave; one oblikuju djetetovo razumijevanje svijeta, pomažu u razvoju moralnih vrijednosti i jačaju emocionalne veze s okolinom.

3. 2. Dijete i priča

Kao što smo prethodno već istaknuli, priča treba dijete, ali još više od toga dijete treba priču. Priče koje pričamo djeci trebale bi imati dublju svrhu od same zabave. Priča treba oplemeniti dječju maštu, poticati govorni i jezični razvoj djeteta i obogatiti intelekt djeteta. Djeca trebaju linearno strukturirane priče koje im pomažu razumjeti svijet oko sebe, ali i sebe i svoje najdublje osjećaje. Djetinjstvo obogaćeno pričama, zapravo je djetinjstvo bogato lijepim slikama iz narativnih tekstova koje djetetu pruža temelje za emocionalnu snagu i stabilnost tijekom odrastanja. Djeca često traže priču, izražavajući na taj način potrebu za bliskim kontaktom s odraslim osobama i ponovnim proživljavanjem događaja iz svakodnevnog života. Oni žele čuti o stvarima i odnosima koje još nisu u stanju sami istražiti i razumjeti. Važno je prepoznati koliko pričanje priča doprinosi cjelokupnom razvoju djeteta, uključujući kognitivni, emocionalni, socijalni, etički i govorni razvoj. Priča se smatra posebno učinkovitim motivacijskim sredstvom za učenje sveukupno, uključujući i učenje govora i jezika. Kada se

priče posreduju kroz više osjetila, one ostaju duboko u pamćenju djece. Pričanje priča ključno je za usvajanje i razumijevanje slikovnog govora te je dragocjeno za povratak svim onim izgubljenim ljepotama koje pronalazimo u govornom izražavanju. U današnje vrijeme, kada se sve manje razgovara s djecom i kada se povećavaju problemi u usvajanju govora kod djece, priča služi kao izvrstan alat i pomoć za usvajanje jezika i govora. Roditelji često odgađaju pričanje priče, misleći kako to mogu učiniti kasnije. Na taj način polako gube interes za pričanje priča, a djeca prestaju tražiti pričanje jer njihove želje stalno ostaju neispunjene. Na taj način gubi se želja za slušanjem priča od strane djeteta (Velički, 2013). Stoga, smatramo izuzetno važnim istaknuti kako je važno prepoznati vrijednosti pričanja priča i uložiti puno vremena u ovu aktivnost, jer ona djetetu nije samo zabava, već značajno doprinosi cjelokupnom djetetovom razvoju.

Priče ne samo da razvijaju dječju maštu i pismenost, već prenose vrijednosti, uvjerenja i stajališta ljudi, ali i pravila društva koje oblikuju način na koji dijete gleda svijet oko sebe. Priče omogućuju djeci stjecanje različitih iskustava u susretu s drugačijim svijetom od onoga u kojemu žive, drugim državama, drugačijim kulturama i tradicijom, potičući pozitivne stavove prema ljudima iz drugih zemalja i religija. Kroz priče, djeca razvijaju razumijevanje, poštovanje i prihvaćanje drugih (Mendeš i sur., 2020).

Iz navedenog proizlazi kako je izuzetno bitno djeci omogućiti od najranije dobi doticaj s knjigama, pomoću kojih aktivno sudjeluju u fazama književnog odgoja, a bitno je i adekvatno izabrati *teme* koje djecu zanimaju, u svrhu pobuđivanja dječjeg interesa za napisane riječi (Lazzarich, 2016: 287).

S obzirom na prethodno navedeno bitnim smatramo za istaknuti kako priče igraju ključnu ulogu u razvoju djece, nadmašujući samu zabavu koju pružaju. One obogaćuju dječju maštu, potiču jezični i govorni razvoj te razvijaju intelektualne i emocionalne kapacitete. Priče pomažu djeci razumjeti sebe i svijet oko sebe, pružajući im emocionalnu stabilnost i snagu. Kroz priče, djeca istražuju nove ideje i odnose, što potiče njihovu kognitivnu i socijalnu evoluciju. Pričanje priča također je bitno za usvajanje jezika, razvijanje govora i izražavanje, osobito u doba kada komunikacija s djecom opada. Stoga je važno da roditelji i odgajatelji prepoznaju značaj pričanja priča i posvete mu dovoljno vremena, kako bi se djeca mogla razvijati u svim aspektima - od emocionalnog do intelektualnog. U daljnjem tekstu osvrnut ćemo se na priču u vrtiću, jer upravo priča u vrtiću pomaže odgojiteljima u oblikovanju ranog

razvoja djece te pomaže u stvaranju temelja za sva buduća učenja i sve buduće socijalne interakcije. Priče u vrtiću pružaju djeci priliku za istraživanje različitih emocionalnih iskustava i društvenih situacija u sigurnom i poznatom okruženju. One mogu poslužiti kao most između djetetove svakodnevne stvarnosti i fantastičnih svjetova, omogućujući im da bolje razumiju svoje osjećaje, kao i osjećaje drugih. Kroz likove i radnje u pričama, djeca mogu učiti o moralnim vrijednostima, pravilima ponašanja i društvenim normama. Osim što priče obogaćuju jezični razvoj i pomažu u usvajanju novih riječi i izraza, one također potiču socijalnu interakciju među djecom i grupnu dinamiku. U vrtiću, pričanje priča često postaje zajednička aktivnost koja djecu povezuje i omogućava im da razviju socijalne vještine kao što su slušanje, izražavanje mišljenja i suradnja s vršnjacima. U ovom kontekstu, važno je da odgajatelji i odgajateljice pažljivo biraju priče koje će pričati djeci, vodeći računa o njihovoj razvojnoj dobi, interesima i potrebama. Kroz pažljivo odabrane priče, mogu se oblikovati pozitivni obrasci ponašanja i potaknuti emocionalni i kognitivni razvoj djece. Ova tema će istražiti kako priče u vrtiću utječu na različite aspekte dječjeg razvoja, koja je njihova uloga u obrazovnom procesu i kako odgajatelji mogu maksimalno iskoristiti ovaj obrazovni alat za poticanje sveobuhvatnog razvoja djece.

3. 3. *Priča u vrtiću*

Vrtići su, prema Peteh (2018) idealna mjesta za pričanje priča, osobito danas kada unutar obitelji postoji sve manje vremena za pričanje priča zbog užurbanog načina života. Priče igraju ključnu ulogu u odgojnom i obrazovnom procesu u predškolskim ustanovama te se mogu koristiti tijekom aktivnosti s djecom, koje su zajedničke ili slobodne i samostalne. Priče značajno doprinose dječjem izražavanju kroz stvaralačke i dramske aktivnosti, kao i kroz jednostavno prepričavanje priča, kojim se potiče razvoj djetetovog govora. Pažljivo odabrana priča od strane odgojitelja može pridonijeti smirivanju djece, može djelovati opuštajuće i smanjiti osjećaj napetosti, a korisna je i u radu s hiperaktivnom djecom.

Peteh (2018) ističe kako se prilikom pričanja priča djeci treba voditi računa o odabiru adekvatnih priča koje su primjerene upravo za djecu. Adekvatnost pričanja priče u vrtiću pretpostavlja vođenje brige o kvalitetnom izboru sadržaja, o osobnoj interpretaciji priče, o svrsi priče za djecu te o mjestu na kojemu će se priča pričati.

Odabir sadržaja priča koje će se čitati djeci ovisi od njihove dobi, interesa, kao i specifičnih prilika, važnih datuma, godišnjih doba i tema koje se obrađuju unutar odgojnoobrazovne skupine u predškolskoj ustanovi. Priče bi trebale imati umjetničku vrijednost

i obuhvatiti različite teme. Djecu posebno privlače priče koje uključuju zanimljive i humoristične situacije te razne avanture likova. Uloga odgojitelja u interpretaciji priče je ključna. Način na koji govori, trebao bi biti izgrađen iskustvom i kontinuiranim učenjem, jer je upravo odgojitelj zadužen za prenošenje emocija i stanja likova, poput ljutnje, radosti, uzbuđenja ili tuga. (Peteh, 2018).

Kroz pričanje priča u vrtiću stvarala se bliska veza između čitatelja (odgojitelja) i slušatelja (djece), stvarajući atmosferu ispunjenu toplinom, radošću, zajedništvom i bliskošću (Visinko, 2009). Prilikom pričanja priča odgojitelji trebaju ispravo i jasno govoriti riječi, obraćati pažnju na glas, kako bi bio jasan i primjerene jačine i dijeliti emotivni tok priče s djecom. Optimistični lik iz priče često postaje uzor za djecu, dok negativni lik i nepravedna ponašanja djeca počinju kritizirati. Pomno odabrane priče potiču kod djece pozitivne emocije i empatiju, omogućavajući im da prepoznaju i razlikuju dobre i loše osobine ljudi te kako bi učili o ljudskim vrijednostima i sukobu između dobra i zla. Priče djeci omogućavaju putovanje kroz vrijeme i prostor, susrećući različita mjesta i likove (Peteh, 2018). Istoimeni autor (2018) ističe kako priče za djecu predškolske dobi trebaju biti kratke i zanimljive.

Horvat-Vukelja i Heisinger (2020) ističu kako kroz priče djeca proživljavaju iskustva likova i uče kroz ta iskustva, pripremajući se za istraživanja i usvajanje okoline kojom su okruženi. Priče danas služe kao mirni oslonac u svijetu prepunom informacija, pružajući djeci sigurno, edukativno putovanje u mirniji univerzum. Putujući u taj univerzum dijete se susreće sa izazovima, ali ih naposljetku čeka razrješenje koje donosi radostan kraj.

Doživljaj je ključan za učenje, jer će djeca prije zapamtiti ono što su doživjela nego puke podatke i činjenice. Priče su važan poticaj, jer pružaju detalje koji pozitivno utječu na razvoj djetetove ličnosti, posebno kada su izložena takvim poticajima u kontinuitetu. Slušanjem i čitanjem priča razvija se i senzibilitet za književni izraz, obogaćuje se jezični izraz, a potiče se i emotivni razvoj. Priče služe također i kao motivacija za razne oblike kreativnih aktivnosti (Visinko, 2009).

Priprema odgojitelja za pričanje priče smatra se izuzetno važnim procesom. Odgojitelj treba birati priču uzimajući u obzir djecu koja će priču slušati, ali treba razmotriti i okolnosti pričanja. Za mlađu djecu priče trebaju biti jednostavnije, ali ne manje uzbudljive. Cilj pričanje priča je izazvati radosti i druge pozitivne emocije kod djece, tako da će djeca uvijek htjeti čuti još. Odgojitelj kao pripovjedač koji djeci priča priču, treba voljeti priču kako bi ju mogao

uvjerljivo dočarati i približiti djeci. Ako ne može pronaći prikladnu priču za određenu temu, odgojitelj može sam stvoriti priču za djecu (Horvat-Vukelja i Heisinger, 2020).

Isti autori (2020) ističu da priču treba pričati s veseljem, živahno, pritom izmjenjujući poglede s djecom, koja će se zbog toga osjećati kao da je priča namijenjena samo njima. Pri pričanju priča valja se koristiti i gestama, koje trebaju biti slobodne i prirodne. Na početku pričanja mogu se koristiti određeni zvukovi ili jednostavno smireno držanje koje priprema djecu na slušanje priče (Horvat-Vukelja i Heisinger, 2020).

Govor se smatra sastavnim dijelom čovjekove kulture i ima razvojni karakter. Razvoj govora, osim slušanja i govorenja odvija se u interakciji s drugim sudionicima unutar socijalnog okruženja. Kultura se prenosi govornom, ali i književnošću koja je temeljena na jezičnom izražavanju. Ukoliko želimo da djeca usvoje vrednote morala i kulture potrebno im je omogućiti doticaj s adekvatnom socijalnom okolinom. Stimulativno okruženje za razvoj govora uključuje mogućnost govorenja u manjim skupinama ili ispred cijele skupine te izlaganje djeteta kvalitetnim jezičnim sadržajima. Slušanje bajki, priča i dječje poezije te upotreba jezičnih igara doprinosi kvalitetnom razvoju jezika (Velički, 2009).

Znanstvena istraživanja pokazuju kako je izuzetno važno čitati djeci, još od rođenja jer to predstavlja ključ dječjeg razvoja, u jednakoj mjeri kao i adekvatno odgovaranje na djetetove osnovne potrebe, poput hrane, zdravlja i sigurnosti. Studije pokazuju kako mozak djeteta izloženog adekvatnim poticajima znatno napreduje u odnosu za mozak djeteta koje je zanemareno (Radonić i Stričević, 2009).

U vrtićima se svakodnevno čitaju priče i bajke koje potiču djecu na interakciju s knjigama od najranije dobi, posebno od prve do treće godine života. Čitanje pomaže djeci da razviju koncentraciju, obogaćuju vokabular i intelektualno napreduju (Šauperl, 2007).

Današnji tempo života često ograničava vrijeme koje roditelji provode u čitanju i razgovoru s djecom, što dodatno naglašava važnost vrtića u pružanju stimulativnog okruženja za razvoj složenih govornih i jezičnih vještina. Također, uspostavljanje kontakta očima tijekom čitanja pomaže u jačanju emocionalnih veza i stvara osjećaj sigurnosti kod djeteta. Aktivnosti čitanja i pričanja priča nisu samo edukativne, već pružaju i emocionalnu podršku, što je ključan faktor u razvoju djeteta.

Odgojitelji igraju ključnu ulogu u tome koliko će djeci priče biti zanimljive i prihvatljive, s obzirom da dijete u predškolskom dobu ne zna čitati i stoga ima potrebu da mu

odrasla osoba čita i pripovijeda priče. Odgojitelji su važni govorni modeli za djecu i zato je izuzetno važno da se odgojitelji užive u priču koju pričaju, kao i u likove iz priče kako bi na što kvalitetniji način prenijeli djeci emocije iz teksta. Odgojitelj treba voditi računa da riječi izgovara na pravilan način, da prilagodi glas, njegovu jačinu i boju, jer na taj način će uspjeti probuditi dječju znatiželju, maštu i privući njihovu pažnju (Peteh, 2018).

Djeca u ranoj i predškolskoj dobi ne znaju čitati i stoga su im potrebni posrednici koji će im čitati i pripovijedati priče. Odgojitelji su važni govorni modeli za djecu i stoga se trebaju uživjeti u priču i uloge likova te prenijeti emocije iz priče djeci na što vjerodostojniji način. Odgojitelj treba na ispravan način izgovarati rečenice koje su napisane u priči, treba prilagoditi tonalitet, izmjenjivati boju glasa, jer sve navedeno predstavlja pomoć u poticanju dječje mašte, kreativnosti, a služi i za privlačenje dječje pažnje (Peteh, 2018).

U istraživanju koje su provele Siketić i Turza-Bogdan (2022), istraživačice su htjele ispitati pričaju li odgojitelji u dovoljnoj mjeri djeci priče. Većina ispitanika potvrdila je kako se priče djeci u vrtiću pričaju nekoliko puta tjedno, dok manji dio ispitanika to čini jednom tjedno ili rjeđe. Zaključeno je kako odgojitelji pričaju priče redovito i često te se ovaj rezultat smatra zadovoljavajućim, jer pokazuje kako odgojitelji prepoznaju važnost pričanja priča za dječji razvoj i razumiju vrijednosti koje priče imaju za djecu. Istraživanje i odgovori ispitanika pokazali su kako su odgojitelji svjesni uloge prostora u stvaranju kvalitetne atmosfere za pričanje priča. Ispitalo se i koje metode odgojitelji koriste prilikom pričanja priča te na koji način. Potvrđeno je kako odgojitelji primjenjuju neku od formi pričanja priča, primjerice sjedenje u krugu ili po slobodnom izboru. Većina odgojitelja priča priče u krugu, jer na taj način djeca dobivaju osjećaj sigurnosti i prihvaćanja. Prisutno je i korištenje rituala i materijala tijekom pričanja priča, kao i prisutnost korištenja gesti, koje se koriste kod svih ispitanika, iako s različitim učestalošću. Korištenje gesta u pričanju priča iskazuje svjesnost odgojitelja o važnosti neverbalne komunikacije. Odgojitelji mijenjaju načine i metode pričanja, što se očituje u različitim odgovorima o korištenju pomagala prilikom pričanja priča. Iako se pomagala ne koriste uvijek, onda kada se upotrebljavaju to su najčešće vizualna pomagala. Određen broj odgojitelja koristi isključivo geste, kako bi djeca imala priliku stvoriti svoje vlastite unutarnje slike priče i likova. Većina ispitanika također je svjesno važnosti glasovnih i interpretacijskih mogućnosti te ih koristi tijekom pričanja priča. Istraživačko pitanje koje se odnosi na dijaloško čitanje također prikazuje kako većina odgojitelja uključuje djecu u pričanje priča kroz poticajna pitanja ili dovršavanje rečenica ili priče, a zatim slijedi prepričavanje priče, gdje se djecu potiče na

samostalno govoreno izražavanje. Aktivnosti koje su vezane uz pričanje priče najčešće se koriste za pobuđivanje dječjeg interesa i zanimanja za priče te u srhu poticanja spontanog i samostalnog govora. Dobiveni rezultati pokazuju kako odgojitelji često primjenjuju aktivnosti u kojima su djeca aktivni sudionici procesa, za razliku od onih u kojima su pasivni slušači. Ovo se smatra u skladu s novijim istraživanjima vezanima za područje ranog odgoja i obrazovanja djece, a ispravno je i s obzirom na načela propisana u nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Istraživanje je također pokušalo istražiti što najčešće odgojitelji rade s djecom nakon čitanja ili pričanja priče. Rezultati su pokazali kako se nakon čitanja događaju različite aktivnosti, a najviše ispitanika navodi kako nakon čitanja s djecom najčešće razgovaraju u priči. Nakon razgovora o priči najčešće aktivnosti su likovne, dramske i prepričavanje priče. Na temelju rezultata dobivenih u istraživanju koje su provele Siketić i Turza-Bogdan (2022) zaključeno je kako se svaka od navedenih aktivnosti može još i dodatno istražiti kako bi se ispitalo kako pojedina aktivnosti utječe na razvoj rane pismenosti kod djece (Siketić i Turza-Bogdan, 2022).

Iz navedenog možemo zaključiti kako pričanje priča u vrtićima ima ključnu ulogu u odgoju i obrazovanju predškolske djece. Priče su važan alat za razvoj dječjeg govora, mašte, emocionalnog i socijalnog razvoja. Omogućuju djeci da istražuju različite teme, razumiju ljudske vrijednosti i razvijaju empatiju kroz iskustva likova. Odgojitelji su ključni u procesu pričanja priča jer njihova interpretacija i odabir priča značajno utječu na uspjeh aktivnosti. Pravilno odabrane priče i njihova kvalitetna interpretacija doprinose smanjenju napetosti, poboljšanju koncentracije i razvoju kreativnosti kod djece. Istraživanja pokazuju da odgojitelji često koriste različite metode pričanja priča, uključujući dijaloško čitanje i aktivnosti nakon pričanja priče, kako bi uključili djecu i potaknuli njihov aktivan angažman. Također, važno je da odgojitelji koriste geste, intonaciju i kontakt očima kako bi priče učinili zanimljivijima i angažirali djecu na emocionalnoj razini. Zaključno možemo reći kako pričanje priča u vrtićima pruža značajne edukativne i emotivne koristi za djecu te doprinosi njihovom cjelokupnom razvoju. Vrtići predstavljaju ključnu okolinu za razvoj početnih čitalačkih vještina i vještina pisanja kod djece. U današnjem užurbanom načinu života, gdje obitelji često nemaju dovoljno vremena za pričanje priča, vrtići preuzimaju važnu ulogu u pružanju ove esencijalne aktivnosti. Priče u vrtićima ne samo da obogaćuju dječji jezik i maštu, već potiču emocionalni i socijalni razvoj. Odgojitelji, kao glavni posrednici priča, trebaju pažljivo birati prikladne sadržaje i koristiti različite tehnike pripovijedanja kako bi angažirali djecu i razvili njihove osnovne

pismenosti. Sljedeća tema istražuje značaj centra za početno čitanje i pisanje u predškolskim ustanovama, kao i ulogu odgojitelja u stvaranju poticajnog okruženja.

3. 4. Centar početnog čitanja i pisanja u predškolskoj ustanovi

Centar za početno čitanje i pisanje igra ključnu ulogu u poticanju dječjeg govora, razvoja rane pismenosti, samostalnog izražavanja te razvoja predčitačkih vještina. Za uspješno svladavanje čitanja i pisanja djeca prvo trebaju razviti osnovne predčitačke i predpisačke vještine. Kako bi dijete opstalo i napredovalo u suvremenom svijetu, čitanje je vještina od presudne važnosti. Najvažniji zadatak tijekom početnog školovanje je upravo čitanje, jer ono kasnije otvara vrata za sva daljnja učenja. Bit čitanja leži u razumijevanju poruke koju je autor prenio u pisanom obliku. Ta poruka predstavlja zajednički jezik između pisca i čitatelja, omogućujući prijenos misli, ideja i informacija. Centar početnog čitanja i pisanja svojim materijalima i aktivnostima koje se provode u njemu pomaže djeci kako bi usvojila temeljne vještine potrebne za čitanje i pisanje. Učenje kroz igru i korištenje raznovrsnih pisanih i obrazovnih materijala stvara stimulativno okruženje koje potiče dječju ljubav i znatiželju prema knjigama. Razvoj predčitačkih i predpisačkih vještina, kao što su prepoznavanje slova, zvukova i osnovnih oblika, predstavlja prvi korak prema pismenosti. Ovi rani koraci osiguravaju djeci da budu spremna na složenije zadatke čitanja i pisanja, čime se povećavaju njihove šanse za kasniji uspjeh u školi i životu općenito. Čitanje se smatra više od tehničke vještine; ono je ključ za razumijevanje i interpretaciju svijeta oko nas. U tom kontekstu centar početnog čitanja i pisanja postaje ne samo mjesto učenja, već i most koji povezuje djecu s bogatstvom znanja i informacija (Čudina-Obradović, 1995).

Stvaranje poticajne okoline za razvijanje predčitačkih vještina kod djece ključno je za njihov budući uspjeh u čitanju i pisanju. Osmisliti poticajnu okolinu zadatak je odraslih osoba, u ovom slučaju odgojitelja u predškolskoj ustanovi. Poticajna okolina uključuje različite elemente koji zajedno pomažu djetetu kako bi steklo osnovne vještine koje su potrebe za daljnji razvoj pismenosti. Poticajna okolina u predškolskoj ustanovi pretpostavlja iniciranje redovitih razgovora s djecom o različitim temama koje pomažu djeci u razvoju vokabulara. Odgojitelj bi trebao djeci postavljati poticajna pitanja, kako bi njima potaknuo djecu na izražavanje mišljenja i opisivanje događaja s kojima se svakodnevno susreće. Poticajna okolina također pretpostavlja da će odgojitelj napraviti centar početnog čitanja i pisanja u kojemu će biti prisutna dostupnost raznolikih materijala i knjiga za čitanje.

U sobama dnevnog boravka u vrtićima priče se često nalaze u dijelu sobe koji je namijenjen početnom čitanju i pisanju. U centru su često smještene kvalitetne priče te slikovnice različitih sadržaja i oblika, pri čemu je bitno da budu postavljene na način da djeci uvijek budu dostupne. Nažalost, ponekad se mogu pronaći i sadržaji koji nisu kvalitetni, ali su plasirani iz komercijalnih razloga. Odgojitelji posebno trebaju voditi brigu o kvaliteti knjiga koje su dostupne djeci. Pored priča i slikovnica koje se nalaze u kutku za početno čitanje te pisanje nalaze se i dječje enciklopedije o prirodi, znanosti, nebeskim tijelima, glavnim gradovima, svjetskim čudima te knjige o životinjskom i biljnom svijetu koje djeca posebno vole (Došen Dobud, 2016). U dječjim vrtićima, sobe dnevnog boravka su organizirane prema interesima djece, što omogućava razvoj njihove individualnosti kroz različite centre aktivnosti (Hansen, 2001). Jedan od ključnih centara je kutak za početno čitanje i pisanje, koji sadrži raznovrsne pisane tekstove u obliku slikovnica, dječjih enciklopedija, letaka, raznih ploča za pisanje, papira, olovka i razne slagalice koje sadrže slova i riječi, prilagođene djeci različitih razvojnih mogućnosti (Slunjski, 2008). Ovaj centar je opremljen stripovima, knjigama, slikovnicama, bojankama, knjigama s dječjom poezijom, knjigama o životinjama, madracima, jastucima, tipkovnicama, papirima, lutkama koje su izradila djeca, malim blokovima, kutijama s knjigama, pločama za pisanje, knjigama na engleskom jeziku (u dvojezičnim skupinama), individualnim razvojnim mapama i plakatima s abecedom (Đurđević, 2019). Raznovrsnost materijala potiče djecu na istraživanje i razvoj jezičnih vještina kroz igru i interakciju. Ključnu ulogu u poticanju razvoja govora ima upravo ovaj centar. Djeca trebaju svakodnevno imati pristup velikom broju književnih tekstova, bilježnica, olovaka i sve ostalo što im je potrebno u pisanju i istraživanju te razvijanju rane pismenosti (Slunjski, 2008). Organizacija centra treba omogućiti slobodan pristup svim materijalima kako bi se djeca osjećala slobodnije i samopouzdanije, istraživala materijale i razvijala svoja znanja i vještine. Slikovnice izrađene od strane odgojitelja i djece dodatno potiču socijalni razvoj i vještine izlaganja. Izrada slikovnica je posebno učinkovita metoda za razvoj motivacije pri čitanju i pisanju, jer djeca kroz ovu aktivnost povezuju čitanje i pisanje te razvijaju motoriku i proširuju vokabular (Martinović i Stričević, 2011). Interaktivne slikovnice potiču djecu na manipulaciju različitim predmetima i stvaranje vlastitih priča, što im pomaže u oživljavanju likova iz njihovih iskustava. Odgojitelji igraju ključnu ulogu u poticanju dječjeg razvoja kroz različite aktivnosti. Oni bi djeci trebali čitati književne tekstove različitih tema, koje su adekvatne s obzirom na godine djeteta, ali i interese koje djeca iskazuju. Nužno je prilikom čitanja postavljati poticajna pitanja i poticati djecu da promišljaju, donose zaključke i da budu dijelom interakcije. Toplo ozračje u kojem djeca mogu slušati priče, primjerice

koristeći pilates lopte za sjedenje, dodatno privlači djecu i čini aktivnosti zanimljivijima (Szanton, 2005). Kada odrasla osoba čita zajedno s djetetom navedeno se smatra ključem razvoja svijesti o fonologiji, što pridonosi dječjem razumijevanju slovnih zapisa ispisanima na stranicama knjiga (Grginič, 2007). Odgojitelji trebaju kreirati materijale koji pomažu djeci prepoznati simbole i znakove, uvježbavati glasovne analize i sinteze, te kreirati vlastite priče. Važno je osvrnuti se na interese djece i motivirati ih na usvajanje znanja putem igre, potičući na taj način vještine čitanja i prepričavanja onoga što je pročitano (Čudina-Obradović, 2008). Centar početnog čitanja i pisanja, kada je pravilno osmišljen i vođen, može značajno doprinijeti razvoju jezičnih i čitalačkih vještina kod djece. Kroz igru i interakciju, djeca razvijaju svoje sposobnosti i pripremaju se za buduće obrazovne izazove (Čudina-Obradović, 2008).

Uloga odgojitelja u poticanju razvoja pismenosti kod djece smatra se izuzetno značajnom. Odgojitelji ne samo da pružaju djeci osnovne informacije o čitanju i pisanju, već stvaraju pozitivno i poticajno okruženje koje podržava razvoj vještina pismenosti. Odgojitelji u predškolskoj ustanovi trebaju biti uzori za djecu, što se tiče promicanja čitanja i pisanja. Potrebno je da odgojitelji čitaju na glas pred svom djecom, da pišu na ploči, papiru, koriste različite pisane materijale u svakodnevnim aktivnostima kako bi pomogli djeci da vide praktičnost vezanu za razvoj daljnje pismenosti. Također je nužno da svaki odgojitelj prepozna individualne potrebe svakog djeteta, jer svako dijete ima jedinstveni tempo i stil učenja. Stoga aktivnosti trebaju biti prilagođene razlikama, kako bi odgovarale individualnim potrebama svakog djeteta. Odgojitelj treba pratiti napredak djece te ih redovito pohvaljivati i ohrabrivati za uloženi trud vezan za postignuća u razvoju predčitačkih vještina koje će kasnije doprinijeti razvoju čitačkih vještina. Zaključno možemo reći kako odgojitelj igra ključnu ulogu u stvaranju temelja za pismenost kod djece. Kroz modeliranje, interaktivne aktivnosti, individualizirani pristup i osmišljavanje poticajne okoline odgojitelji mogu značajno doprinijeti uspjehu djece u čitanju i pisanju.

Iz prethodno navedenog jasno se može zaključiti kako centar za početno čitanje i pisanje u vrtiću igra ključnu ulogu u razvoju predčitačkih i predpisačkih vještina kod djece, pružajući im temelj za uspješno svladavanje čitanja i pisanja. Kroz igru i raznovrsne obrazovne materijale, djeca razvijaju vokabular, motoriku i ljubav prema knjigama. Odgojitelji su ključni u ovom procesu, jer stvaraju poticajno okruženje, prilagođavaju aktivnosti individualnim potrebama djece i koriste različite metode kako bi potaknuli razvoj jezičnih vještina. Uvođenje priča i uloga odraslih u govornom razvoju djece predškolske dobi predstavlja ključnu temu u istraživanju

ranog jezičnog razvoja. Priče, koje se prenose kroz usmenu tradiciju i književnost, imaju dubok utjecaj na razvoj dječjeg govora i jezičnih vještina. U predškolskoj dobi, kada se temelji jezične pismenosti tek postavljaju, priče služe ne samo kao sredstvo zabave već i kao značajan alat za razvoj vokabulara i komunikacijskih sposobnosti. Odrasli, osobito roditelji i odgojitelji, igraju nezamjenjivu ulogu u ovom procesu. Kroz pričanje priča, odrasli ne samo da prenose kulturne i moralne vrijednosti, već i aktivno sudjeluju u oblikovanju dječjeg govora kroz svoje interpretacije, pitanja i interakciju. Njihova sposobnost da stvore poticajnu i angažiranu atmosferu oko pričanja priča može značajno utjecati na brzinu i kvalitetu jezičnog razvoja djece. U ovom kontekstu važno je razmotriti utjecaj priče i ulogu odraslih na govorni razvoj djece predškolske dobi jer nam navedeno omogućava da bolje cijenimo njihovu važnost u oblikovanju govora i komunikacijskih vještina kod djece predškolske dobi.

4. Utjecaj priče i odraslih na govor djece predškolske dobi

Pričanje priča oduvijek je imalo ključnu ulogu u djetetovom razvoju. Prema Siketić i Turza-Bogdan (2022), roditelji, odgojitelji i svi koji se bave djecom trebaju biti svjesni ove važne aktivnosti. Priče su pomoć u poticanju razvoja govornih vještina i jezika, ali također, priče prenose i iskustva te vrijednosti, pomažu djeci da se snalaze u svojoj okolini, prepoznaju vlastite i tuđe emocije te da se jasnije izražavaju jezično. Priče omogućavaju djeci duboki emotivni doživljaj i jačaju osjećaj povezanosti s pripovjedačem, čime postaju nezamjenjive u životu djeteta.

Nažalost, današnja djeca često iskazuju siromaštvo jezičnog izražaja te Siketić i TurzaBogdan (2022) ističu kako veliki broj djece predškolske dobi ima poteškoće u izgovaranju potpunih rečenica, često ih izgovarajući netočno te imaju teškoće u izražavanju svojih osjećaja i stavova riječima. Podatci pokazuju kako određen broj djece ima poremećaje jezika, govora ili komunikacije. Pričanje priča može biti preventivna mjera u sprječavanju govornih poremećaja te poticati rani razvoj pismenosti kod djece. Istraživanja su pokazala kako je pripovijedanje dobar način poticanja jezičnog razvoja kod djece. Kroz interakciju između pripovjedača i djeteta obogaćuje se djetetovo govorno, jezično i komunikacijsko izražavanje, što dodatno potvrđuje važnost aktivnosti pričanja priča (Siketić i Turza-Bogdan, 2022).

Osim psiholoških prednosti, pričanje priča također igra ključnu ulogu u razvoju rane pismenosti. Važno je poznavati obilježja jezičnog razvoja kako bi se pričanje priča moglo usmjeriti na poticanje i razvoj tih vještina (Siketić i Turza-Bogdan, 2022).

Pričanje priča pomaže djeci usvojiti govorne vrednote materinskog jezika. Odabirom kvalitetnih priča djeca usvajaju važne jezične vrijednosti i stječu dublje razumijevanje svijeta. Kroz pričanje priča obogaćuje se i proširuje dječji vokabular, a ujedno se omogućuje i prijenos znanja i kulturnih vrednota. Prilikom pričanja priča važno je da odgojitelj uvažava sve govorne vrednote jezika, proširujući na taj način djetetov vokabular istovremeno osiguravajući djetetu sadržaj koji je razumljiv. Nakon završetka priče nužno je omogućiti emocionalnu stanku kako bi djeca mogla obraditi priču i procesuirati doživljaje vezane uz priču. U tom trenutku odgojitelj može postavljati djeci poticajna pitanja kako bi djeci pomogao u dubljem razumijevanju priče i kako bi djecu potaknuo na samostalno izražavanje i govor (Velički, 2013). Odgojitelji svojim govorom i pričanjem priča oblikuje jezične vještine djece, pomažući im da postanu sigurniji i vještiji u komunikaciji. Putem navedenog, s jedne strane doprinosi se razvoju govora, dok se s druge strane pomaže djeci kako bi se pripremili za uspješan nastavak obrazovanja i života.

Kada se razmatra utjecaj odraslih na razvoj govora djece predškolske dobi važno je za razmotriti uče li djeca govor samo kroz govorenje ili možda odrasla osoba ima određeni utjecaj na razvoj govora. Djetetu je potrebna stimulativna okolina koje uključuje dobre govorne uzore i kvalitetno okruženje za govor, a stvaranje istih zadaća je odrasle osobe. Za uspješno učenje govora komunikacija između odrasle osobe i djeteta treba biti dvosmjerna, u biti, govor treba biti upućen nekome i prihvaćen od strane nekoga. Djeca uče govoriti ne samo kroz izražavanje, već i kroz slušanje reakcija iz okoline, što ih potiče na poboljšanje i prilagodbu svog govora. Djeca razvijaju vokabular imitirajući govor okoline, stvarajući jezične konstrukcije i koristeći uređene sposobnosti za jezik. Stimulacija iz okruženja, iskustveno učenje i stjecanja iskustava te ponašanje usvojeno od modela smatraju se ključnima u poticanju govorenog izražavanja. Isto tako važna je kvalitetna genetska vještina govorenja. Jezik nije samo alat za komunikaciju, već i sredstvo za kreativno izražavanje i stvaranje smisla, što djeca mogu razviti slušajući odrasle dok im čitaju ili pričaju priče, bajke ili poeziju. Govor je kulturna aktivnost koja se razvija kroz interakciju s drugima u kvalitetnom socijalnom okruženju. Odrasla osoba treba osigurati poticajno okruženje za razvoj govora, što pretpostavlja uključivanje djece u razgovor i omogućavanje djeci da govore u malim grupama ili pred cijelom skupinom. Također, zadaća odrasle osobe je izlagati dijete kvalitetnim jezičnim sadržajima (Velički, 2009).

Petrović-Sočo (1997) ističe kako je zadaća odraslih osoba, roditelja, ali i ostalih uključenih u odgoj djeteta, stvoriti poticajnu okolinu u kojoj će dijete razvijati svoj govor, aktivno sudjelujući u komunikaciji, dok mu odrasle osobe pružaju ljubav, pažnju i podršku u

tom procesu učenja. Osjetljivo i pažljivo reagiranje na djetetove signale te poticanje različitih oblika komunikacije ključni su faktori u ovom procesu. Kroz interakciju s odraslima, dijete ne samo da uči jezik i govor, već i stječe vještine komunikacije, uči o svijetu oko sebe te razvija svoje kognitivne i emocionalne sposobnosti.

Djetetu je potrebno poticajno okruženje za učenje. Odrasle osobe dužne su stvoriti okolinu koja je za dijete poticajna, kako bi ono moglo u potpunosti ostvariti svoje najbolje mogućnosti i vještine. Od posebne je važnosti da polazište za kreiranje poticajnog okruženja bude dijete i njegovi interesi te aktivna stimulacija svih djetetovih potencijala (Grbavac, 2019).

Poznato je kako izazovi neposredne ljudske interakcije s djecom pružaju najbolje iskustva za emocionalno sazrijevanje i kasnije kvalitetne socijalne kontakte. Budući da se ljudska komunikacija primarno odvija govorom, važno je naglasiti kako istraživanja pokazuju sve kraće vrijeme koje roditelji provode u aktivnom govoru s djecom. Prema istraživanjima, kako ističe Velički (2009: 81) majka u prosjeku provede dvanaest minuta dnevno u razgovoru s djetetom. Vidljivo je kako logopedi ističu značajno povećanje teškoća u govoru, a navedeno nema objašnjenje s medicinske strane tj. ne dolazi do njih zbog medicinskih razloga, već su povezani s nedostatkom komunikacije između djece i odraslih. Europski podatci pokazuju kako 25% posto predškolske djece ima određene govorne poremećaje, dok je u Hrvatskoj, prema podacima iz 2008. godine, oko 20 do 25% djece predškolske dobi s poremećajima u jezičnogovornom izražavanju (Velički, 2009: 81). Autorica Velički (2009) ističe kako je kod djece predškolske dobi, koja su uskraćena za izravne kontakte s odraslima iz svoje okoline, vidljivo zaostajanje u jezičnom razvoju i uporabi jezika. Nedostatak socijalnih jezičnih iskustava u jeziku može dugoročno smanjiti mogućnosti komunikacije putem govora ili pisma, pisanja cjelovitih pisanih tekstova, razumijevanja samoga sebe te logičkog mišljenja i analiziranja.

Autorica Velički (2009) ističe kako je od ključne važnosti povećati vrijeme koje roditelji i skrbnici provode u kvalitetnoj verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji s djecom. To će ne samo poboljšati jezične vještine djece, već i njihov emocionalni i socijalni razvoj, osiguravajući im bolje šanse za uspješan i ispunjen život (Velički, 2009).

Budućnost prema kojoj idemo je nepredvidiva pa je stoga istaknuto kako je važno da predškolske ustanove tj. vrtići budu ustanove u kojima se uči, u kojima nema tradicionalnih metoda, već se djelatnici prilagođavaju promjenama i svojoj nepredvidljivoj budućnosti.

Autorica Slunjski također ističe kako je nužno da odrasli iskazuju fleksibilnost u odgoju djece. Potrebno je razumjeti kako predškolska djeca imaju različiti potrebe od djece školske dobi, stoga je važno zadovoljiti njihove osnovne potrebe poput sigurnosti, ljubavi i pripadnosti, jer sve navedeno ima izniman utjecaj na razvoj govora kod djece. Roditelji bi trebali djeci pružiti stabilno i predvidljivo okruženje u kojemu će moći ispuniti sve svoje potrebe, kao i stvoriti ritam i rituale koji djeci pomažu da se osjećaju sigurnije i spremnije za suočavanje s izazovima suvremenog svijeta. Rituali koje stvorimo za djecu igraju ključnu ulogu u životima djece, jer im pružaju osjećaj sigurnosti. Vidljivo je kako i odrasli često puta koriste rituale kako bi uveli red i smirenost u svoj svakodnevni život. Ritualima se olakšava svakodnevnica i smiruje strah koji je često prisutan među djecom i mladima. Socijalni kontakti i emocionalne interakcije predstavljaju veliki utjecaj na razvoj jezika kod djece, jer emocionalne interakcije potiču jezični razvoj. Djeca najbolje uče kada aktivno sudjeluju i stvaraju u tom učenju svoja vlastita iskustva, primjerice, dijete uči govoriti dok govori. Učenje kroz činjenje omogućava djeci da aktivno konstruiraju znanja na jedinstven način, a kada uče čineći djeca su aktivni sudionici vlastitog učenja, dok im odrasle osobe (roditelji, odgojitelji) pružaju podršku stvaranjem poticajnog okruženja u kojemu će djeca biti potaknuta na usvajanje novih znanja putem aktivnog sudjelovanja. Suvremeni pristupi u predškolskom odgoju naglašavaju važnost prilagodljivosti i stabilnosti kroz predvidljive rutine i emocionalne reakcije, a to je dužnost odrasle osobe. Osigurati djetetu mogućnost aktivnog sudjelovanja u učenju, sukladno svojim mogućnostima, sposobnostima i interesima uz stvaranje predvidljivih rutina i stalnih emocionalnih reakcija. Učenje kroz govor i aktivno sudjelovanje omogućavaju djeci da se razviju na način koji je prilagođen njihovim specifičnim potrebama i priprema ih za suočavanje s izazovima suvremenog svijeta (Velički, 2009: 82-83).

Današnja obitelj sve manje čita, pripovijeda i razgovara, pa vrtići imaju važnu ulogu u pružanju poticajnog okruženja za razvoj složenih govornih i jezičnih vještina. Istraživanja provedena u Europi pokazuju kako svako četvrto dijete ima prisutne probleme s govorom i komunikacijom, što naglašava potrebu za dodatnim poticajima od strane odraslih, bilo da se poticanje događa u obiteljskom domu ili predškolskoj ustanovi (Velički, 2009).

Djeca uče govoriti i kroz oponašanje uzora. Odrasli trebaju biti primjer kvalitetnog govora i pružati djeci sadržaje koji će im biti zanimljivi i važni. Komunikacija s djecom treba biti stalna, kontinuirana, a odrasle osobe bi trebale analizirati i unaprijediti vlastiti govor te sadržaje koje pružaju djeci. Govornu kompetenciju djece treba poticati kroz aktivnosti koje

uključuju zajedničko druženje, razgovaranje, čitanje i slušanje priča te igre koje potiču govorno stvaralaštvo. Manjak govornih kompetencija često kasnije dovodi do manjka samopouzdanja ili agresivnog ponašanja kod djece. Stoga, djeci treba osigurati prilike za ostvarenje govora, a da se prilikom toga osjećaju prihvaćeno, sigurno i voljeno, što će im omogućiti pozitivan razvoj u svakom pogledu, uključujući i govor. Kvalitetna komunikacija i stimulativno okruženje ključni su razvoj govora kod djece. Osiguravanje prilika za govor i slušanje različitih kvaliteta govora pomaže djeci u izgradnji vlastite stvarnosti i govorne kompetencije (Velički, 2009).

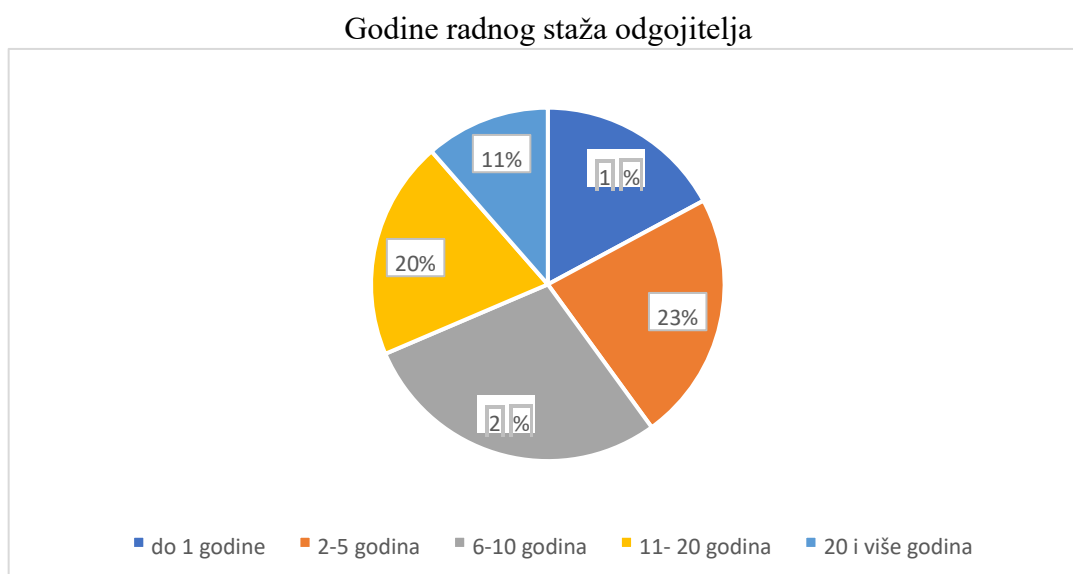
Iz navedenog možemo zaključiti kako pričanje priča igra ključnu ulogu u razvoju govora i jezika kod djece predškolske dobi. Prema istraživanjima, priče ne samo da obogaćuju vokabular i jezične vještine djece, već također pružaju emocionalnu podršku i jačaju osjećaj povezanosti s pripovjedačem. Odrasli, uključujući roditelje i odgojitelje, imaju presudnu ulogu u ovom procesu, jer svojim pričanjem priča i kvalitetnom interakcijom s djecom mogu značajno potaknuti njihov jezični i emocionalni razvoj. Unatoč važnosti pričanja priča, današnja djeca često pokazuju znakove siromaštva u jezičnom izrazu i poteškoće u govoru, što može biti povezano s nedostatkom verbalne interakcije i stimulacije. Zbog toga je od esencijalne važnosti osigurati da djeca imaju pristup kvalitetnim pričama i podršci u oblikovanju svojih jezičnih vještina. Stimulativno okruženje, koje uključuje aktivno sudjelovanje odraslih u pričanju priča i kvalitetnoj komunikaciji, može poslužiti kao preventivna mjera u prevenciji govorno-jezičnih poremećaja i poticati rani razvoj pismenosti.

U daljnjem tekstu, u kontekstu razvoja govora i jezika kod djece predškolske dobi, provedeno je istraživanje o različitim aspektima pričanja priča koje može pružiti važne uvide u učinkovitost i implementaciju ove aktivnosti u obrazovnim ustanovama. U istraživanju koje je provedeno u svrhu izrade ovog završnog rada fokusirat ćemo se na nekoliko ključnih područja: analizirat ćemo različite metode i pristupe pričanju priča koje koriste odgojitelji u predškolskim ustanovama, istražiti ćemo stavove odgojitelja o tome koliko djeca pokazuje interes za priče i ulogu vrtića u pružanju resursa i okruženja koje podržava pričanje priča te ćemo razmotriti koliko je pričanje priča važno za odgojitelje. Ovo istraživanje će omogućiti bolje razumijevanje kako različiti aspekti pričanja priča mogu poboljšati jezični razvoj djece i kako se može optimizirati uloga odgojitelja u ovom procesu.

5. Istraživanje

5. 1. Opis uzorka

U istraživanju je sudjelovalo 35 odgojitelja, od čega su 33 pripadnici ženskog roda, a 2 pripadnici muškog roda. Od 35 odgojitelja, njih 74 % završilo je preddiplomski studij, a njih 26% je završilo diplomski studij.

Grafikon 1. prikazuje godine radnog staža odgojitelja. Od 35 odgojitelja, njih 11 % ima 20 i više godina radnog staža, 17 % do 1 godine, 20 % od 11 do 20 godina, 23 % od 2 do 5 godina, 29 % od 6-10 godina radnog staža. Po grafikonu je vidljivo kako ima najmanje odgojitelja koji imaju 20 i više godina radnog staža, a najviše odgojitelja koji imaju 6-10 godina radnog staža.

5. 2. Opis instrumenta istraživanja

Instrument istraživanja bila je anketa u obliku online obrasca. U anketi je bilo navedeno kako je sudjelovanje u istraživanju potpuno dobrovoljno i da će se rezultati istraživanja koristiti isključivo u svrhu izrade završnog rada. Anketa se sastojala od 12 pitanja od čega je 7 pitanja bilo sastavljeno sa već ponuđenim odgovorima, a ostalih 5 pitanja bilo je otvorenog tipa.

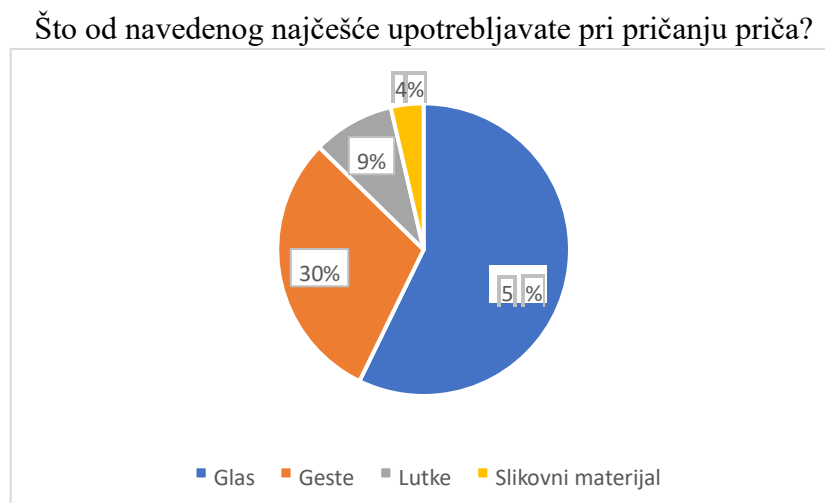
5. 3. Ciljevi istraživanja

Temeljni cilj istraživanja bio je ispitati stavove odgojitelja o razvoju jezičnih vještina kod djece rane i predškolske dobi. U skladu s ciljem istraživanja postavljaju se sljedeći problemi:

1. Odrediti najčešće korištene načine pričanja priče
2. Ispitati mišljenja odgojitelja o interesu djece za priče
3. Ispitati mišljenja odgojitelja o mogućnostima koje nudi vrtić kao podršku i poticaj za pričanje priča
4. Ispitati koliko je odgojiteljima važno pričanje priča

5. 4. Rezultati istraživanja

Prvi problem predstavljen u istraživačkom radu odnosi se na najčešće korištene načine pričanja priča. Na pitanje *Što od navedenog najčešće upotrebljavate pri pričanju priče?*; od 35 odgojitelja 57 % navelo je kako upotrebljava *glas* kao najčešće pomagalo pri pričanju priča, 30 % *geste*, 9 % *lutke*, a svega 4 % *slikovni materijal*.

Grafikon 2. Prikaz najčešće uporabljenih sredstava odgojitelja pri pričanju priča djeci u vrtiću.

Nadalje, u pitanju otvorenog tipa *Što najčešće radite s djecom nakon ispričane priče?*; odgojitelji odgovaraju sljedeće:

- *Razgovaramo o pročitanom sadržaju, pouci i poanti priče.*

-
-

Imamo likovnu radionicu gdje djeca crtaju likove iz priče.

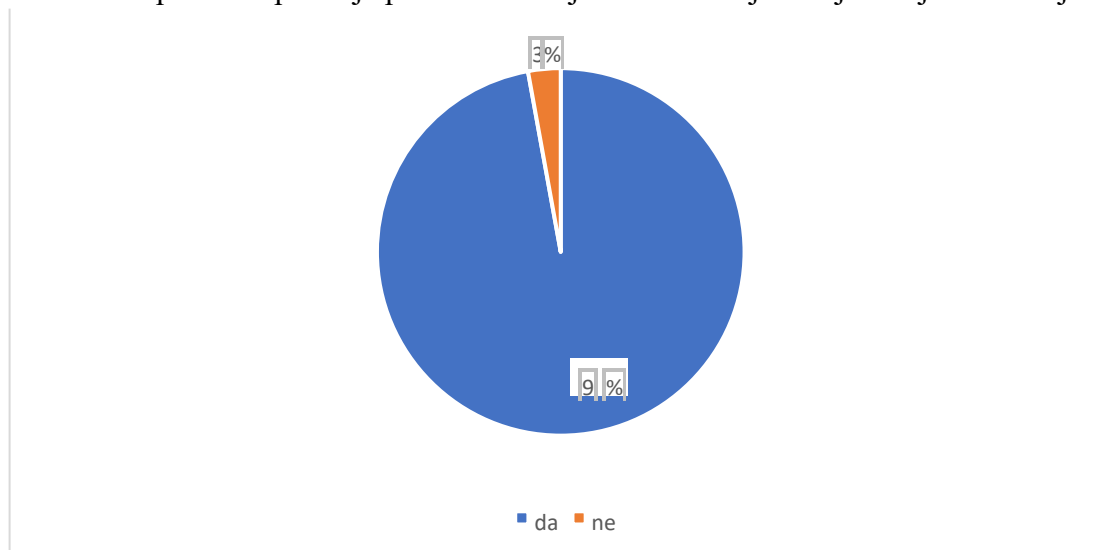
Dramatiziramo ispričanu priču.

- *Prolistamo slikovnicu i pomoću ilustracija uz poticajna pitanja djeca prepričaju priču.*

Od 35 odgojitelja 23 ih je navelo da razgovaraju o priči s djecom, njih 6 da imaju likovnu radionicu gdje djeca crtaju na temu priče, njih 3 ih je navelo da dramatiziraju priču s djecom i 3 da poticajnim pitanjima provjeravaju razumijevanje priče. Iz odgovora odgojitelja na pitanje *Što najčešće radite nakon ispričane priče?*; vidljivo je kako većina odgojitelja nakon ispričane priče razgovara s djecom o priči, zajedno listaju priče i poticajnim pitanjima provjeravaju razumijevanje pročitane priče.

Drugi problem u istraživačkom radu odnosi se na mišljenja odgojitelja o interesu djece prema pričama. Kako bi djeca imala interes prema pričama bitno je da odgojitelj koristi jednostavne riječi koje će djeca razumjeti, i da se spusti na razinu djeteta te ako je potrebno upoznaju djecu s novim riječima. Na pitanje *Pazite li da prilikom pričanja priče koristite jednostavne riječi koje će djeca razumjeti?*; vidljivo je kako od 35 odgojitelja 97 % odgojitelja *pazi* da prilikom priče koriste jednostavne riječi koje djeca razumiju, a 3 % odgojitelja *ne pazi*.

Pazite li da prilikom pričanja priče koristite jednostavne riječi koje će djeca razumjeti?

Grafikon 3. Prikazuje koliki postotak odgojitelja pazi na jednostavne riječi prilikom pričanja priča

-
-

Nadalje, u pitanju otvorenog tipa u kojemu je cilj ispitati *Koje priče odgojitelji najviše vole pričati djeci?*; odgovori odgojitelja su sljedeći:

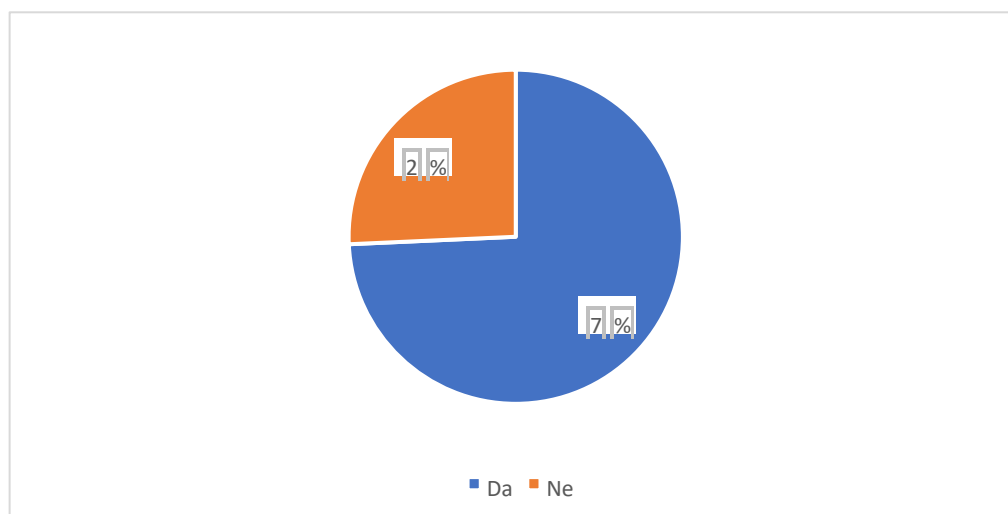
Poučne u kojima dijete prepozna što je dobro činiti, a što neprimjereno.

Problemske, jer potaknemo djecu na rješavanje problema.

- *Bajke najviše zbog razvoja mašte i dijete uči o sebi i svojim osjećajima, razvija hrabrost.*
- *Basne, zato što djeca lakše razumiju priče u kojima su životinje.*
- *Priče o emocijama, zato što su emocije sastavni dio dječjeg odrastanja.*

Od 35 odgojitelja 7 odgojitelja navelo je da najviše pričaju poučne priče jer time djeca slušajući mogu usvajati ispravna moralna ponašanja, odnosno pouke koje priča nosi. Za problemske priče 2 odgojitelja su navela da ih vole pričati jer smatraju da su bitne kako bi djecu potaknuli na rješavanje problema. Bajke je navelo 8 odgojitelja, basne i priče u kojima se pojavljuju životinje 6, a 7 odgojitelja navelo je da najviše voli pričati priče o emocijama.

Treći problem u istraživačkom radu odnosi se na mišljenja odgojitelja o mogućnostima koje nudi vrtić kao podršku i poticaj za pričanje priče. Na pitanje *Imate li u sobi dnevnog boravka kutić za početno čitanje i pisanje?*; od 35 odgojitelja 74 % odgojitelja navelo je da *ima* u sobi dnevnog boravka kutić za početno čitanje i pisanje, a 26 % da *nema*.

•

•

Grafikon 4. prikazuje odgovore odgojitelja na pitanje *Imaju li u sobi dnevnog boravka kutić za početno čitanje i pisanje.*

Nadalje, u pitanju otvorenog *Što sve imate u kutiću za početno čitanje i pisanje?*; odgojitelji odgovaraju sljedeće:

• *Pisaći pribor.*

Slikovnice, lutke, slikopriče, dječje računalo, trosjedić.

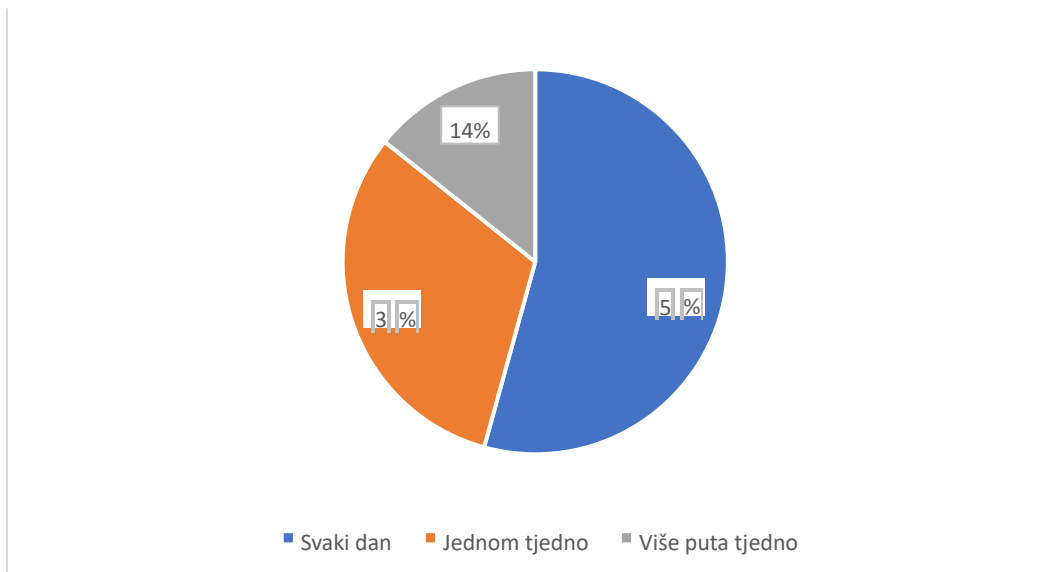
Razne grafomotoričke zadatke, slova abecede, nomenklature i sekvence, razne izrađene igre koje kod djece potiču razvoj početnog čitanja i pisanja.

Od 35 odgojitelja 13 odgojitelja je navelo da imaju u kutiću za početno čitanje i pisanje pisaći pribor od čega odgojitelji najčešće navode papir, olovke, bojice i flomastere. U kutiću za početno čitanje i pisanje 21 odgojitelj naveo je da ima slikovnice i slikopriče, lutke je navelo 3 odgojitelja, grafomotoričke zadatke 5 odgojitelja, a dječje računalo i udobne trosjediće 2 odgojitelja. Abecedu u kutiću za početno čitanje i pisanje navelo je njih 13, a razne igre koje kod djece potiču razvoj početnog čitanja i pisanja navelo je 9 odgojitelja.

Iz odgovora odgojitelja na pitanje *Što sve imate u kutiću za početno čitanje i pisanje?*; vidljivo je kako većina odgojitelja u sobi dnevnog boravka u kutiću za čitanje i pisanje ima sav potreban materijal i aplikacije kako bi djeca mogla učiti i uživati u kvalitetnom, bogatom i poticajnom okruženju savladavajući vještine čitanja i pisanja.

Četvrti problem u istraživačkom radu odnosi se na to *koliko je važno odgojiteljima pričanje priči.* Na pitanje *Koliko često pričate priče djeci u vrtiću?*; od 35 odgojitelja 14 % navelo je da *priča priče više puta tjedno*, 32 % *jednom tjedno*, a 54 % *svaki dan.*

-
-

Iz grafikona 5. vidljivo je kako većina odgojitelja priča priče djeci svaki dan.

Nadalje, u pitanju otvorenog tipa *Što su za vas priče?*; odgojitelji su odgovorili:

- *Priče su alat za razmišljanje, pokretač za razvoj mašte. Priče su bitan dio za djetetov cjelokupni razvoj.*

Izvrstan način za prenošenje informacija, poticaj za razgovor, rješavanje problema, proširivanje vokabulara, razvijanje kreativnost, jačanje fokusa i koncentracije, razvijanje vještine pisanja, produbljivanje znanje/a.
- *Priče su alat za razvoj povjerenja između odrasle osobe i djeteta, ali i pomagalo koje odrasloj osobi omogućuje upoznavanje djetetova svijeta. Djecu uče pravilima ponašanja, solidarnosti, toleranciji, rješavanju sukoba, obogaćuju njihov rječnik, jačaju osjećaj za pravdu i razvijaju kritičko mišljenje te razvijanje empatije.*
- *Priče su za mene ogledalo pisca.*

Od 35 odgojitelja njih 13 ih je navelo kako smatraju da su priče način na koji uvodimo djecu u svijet mašte. Kako je priča izvrstan način za razvoj govora i slušanja, kreativnosti, predpisačkih vještina kao i cjelokupnog dječjeg razvoja navelo je 9 odgojitelja, dok je jedna osoba navela kako je za nju priča ogledalo pisca.

•

•

Zaključak

Zaključno, govorni i jezični razvoj djece rane i predškolske dobi predstavlja temeljni aspekt njihovog ukupnog razvoja, ključan za kasniji akademski uspjeh i društvenu integraciju. Kroz predverbalnu i verbalnu fazu usvajanja govora, djeca stječu osnovne komunikacijske vještine koje im omogućuju izražavanje misli, osjećaja i potreba. Razvijanje jezičnih vještina u ranoj dobi pospješuje se kroz različite aktivnosti, između ostaloga aktivnosti koje uključuju priče i pričanje priča. Priče imaju izuzetan značaj za dijete, jer ne samo da potiču maštu i kreativnost, već i obogaćuju vokabular, razvijaju razumijevanje narativne strukture i potiču emocionalni razvoj i iskazivanje emocija govorom. U vrtiću pričanje i čitanje priče postaje važna pedagoška aktivnost koja aktivno doprinosi razvoju jezičnih vještina. Uloga odraslih, posebice odgojitelja i roditelja, u razvoju govora djece smatra se neprocjenjivom. Oni svojim primjerom, tako što bivaju dobri govornici, postavljanjem pitanja i pažljivim slušanjem, omogućuju djeci usvajanje jezičnih obrazaca i potiču razvoj komunikacijskih sposobnosti. Centri početnog čitanja i pisanja u vrtiću pružaju strukturirano okruženje koje podržava razvoj rane pismenosti i predčitačkih vještina kroz interaktivne i zabavne aktivnosti prilagođene dječjoj dobi. Promišljanjem i sustavnim pristupom usmjerenim na razvoj govora i jezika, kroz bogate i raznovrsne aktivnosti, djece se osiguravaju optimalni uvjeti za cjeloviti razvoj jezičnih kompetencija koje će im koristiti kroz cijeli život. Razumijevanje i podrška odraslih u ovom procesu ključni su za stvaranje okruženje koje potiče učenje i razvoj, još od najranije dobi. Sumirajući rezultate istraživanja dobivene obradom ankete, može se zaključiti da je velikom broju odgojitelja bitno koliko puta tjedno i na koji način pričaju priče, da su im priče vrlo bitne u životu i da ih vole prakticirati u svakodnevnom radu s djecom. Kako je u ovome radu bila tema pričanje priča kao poticaj razvoja jezičnih vještina, uloga odgojitelja u jezičnom razvoju djece vrlo je bitna. Pa je važno naglasiti kako su odgojitelji i roditelji osobe koje su djeci jezični uzori i kao takvi trebali bi paziti na rječnik, intonaciju i boju glasa i geste prilikom razgovora s djecom. Djeca sve što čuju od odraslih imitiraju i usvajaju te počinju koristiti u svakodnevnom rječniku. Rezultati istraživanja pokazali su kako ispitani odgojitelji paze na jednostavni rječnik prilikom pričanja priča, kao i da najviše prilikom pričanja priče koriste razne boje glasa, geste, lutke i slikovni materijal kako bi motivirali djecu na slušanje pričane priče. Većina odgojitelja navela je kako razgovara s djecom nakon ispričane, a najčešće odgojitelji pričaju poučne priče, priče o emocijama, bajke i basne. Naime, ovo istraživanje provedeno je na malom uzorku i temelji se na subjektivnoj procjeni pojedinaca. Po odgovorima iz ankete kutići za početno čitanje i pisanje u sobama dnevnog boravka imaju bogatstvo materijala unutar centara. Možemo

zaključiti kako je važno da odgojitelji zaista žele djeci pružiti kvalitetne materijale, aplikacije i aktivnosti. Bilo bi dobro kada bi se od jasličkih skupina oformili kutići za početno čitanje i pisanje, pogotovo u današnje doba, kada imamo puno djece koja imaju jezično-govorne teškoće, kako bi djeca mogla od najranije dobi polako ovladavati svim jezičnim vještinama.

Literatura

- Aladrović Sloveček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskog jezika*. Zagreb: Alfa.
- Arambašić, L. (2022). *Svemoć i nemoć komunikacijskog procesa. Priča o zelenom kvadratu i žutom šesterokutu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Babić, I. (2021). Uzvici u dječjem govoru i dječjoj književnosti. *Magistra Iadertina*, 15(2), 5788; <https://hrcak.srce.hr/258694>.
- Bacinger Klobučarić, B. i Glavina, E. (2012). Multidisciplinarni pristup promicanju mentalnog zdravlja djece predškolske dobi: Pomažu li priče?. *Hrvatski Časopis za javno zdravstvo*, 8 (32), 143-148. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/297008>.
- Baričević, M. i Šego, J. (2023). Djetetov govorno-jezični razvoj u kontekstu Meontessori pedagogije. *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 2 (2), 85-96. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/313973>.
- Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenja bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.
- Bizjak, A. (2024). Poticanje čitanja u prvom razredu. *Varaždinski učitelj*, 7 (14), 199-203. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/314655>.
- Ciglarič, S. (2023). Razvoj i poticanje govora i jezika u djece. *Varaždinski učitelj*, 6(12), 447452. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/303733>.
- Cimaš, A. (2015). Poticanje razvoja govora uz Baby signs. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 24-25. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/169923>.
- Čudina Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čudina-Obradović M., (1995). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja: igre aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- De Boysson-Bardies, B. (1999). *How Language Comes to Children: From Birth to Two Years*. MIT Press. Preuzeto s https://books.google.hr/books?id=hNN8HENZ68kC&pg=PA1&hl=hr&source=gbs_to_c_r&cad=1#v=onepage&q&f=false.
- Debeljak, M. (2021). Vrijeme za bajku u prvom razredu. *Knjižničar/Knjižničarka*, 12 (12), 69-76. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/271956>.

- Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac: Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
- Đurđević, B. (2019). Odnos prostorno-materijalnog okruženja i učenja djece predškolske dobi. *Krugovi djetinjstva*, 7(2), 54-64. Preuzeto s https://vaspitacns.edu.rs/obavestenja/KRUGOVI%202%202019_site.pdf#page=54.
- Fenson, L., Dale, S. P., Reznick, J. S., Bates, E., Thal, J. D. i Pethick, J. S. (1994). Variability in early communicative development. *Mogographs of the society for research in child development*, 59(5), 1-189. Preuzeto s https://www.jstor.org/stable/1166093?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI1YjA5YzAyMi0xNmRjLTQwMzgtYTFhMi1jNmQ5NjIwZGM2YzUiLCJlbWFpbCI6Im1hcmluYS5jYWppYy4xOTkyQGdtYWlsLmNvbSIsImIuc3RpdHV0aW9uSWRzIjpbImIxODU1MzEwLTk0OWMtNDM0YS1iYzIyLTQyZTNiMGZmNDM2YSJdfQ&seq=123.
- Fisher, D., Flood, J., Lapp, D i Frey, N. (2004). Interactive read-alouds: Is there a common set of implementation practices?. *The Reading Teacher*, 58(1), 8-17. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/250055608_Interactive_ReadAlouds_Is_The_re_a_Common_Set_of_Implementation_Practices.
- Friederici, A. D. (2006). The neural basis of language development and its impairment. *Neuron*, 52(6), 941-952. Preuzeto s [https://www.cell.com/neuron/fulltext/S08966273\(06\)00938-X](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S08966273(06)00938-X).
- Grbavac, M. (2019). „Književnoumjetnički tekst kao poticaj leksičkom razvoju djece predškolske dobi“, *diplomski rad*, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Zagreb. Preuzeto s <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:1508>.
- Grginič, M. (2007). Što petogodišnjaci znaju o pismenosti. *Život i škola*, 50(17), 7-27. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20503>.
- Hameršak, M. (2011). *Pričalice: o povijesti djetinjstva i bajke*. Zagreb: Algoritam.
- Hansen, Kirsten A., Kaufmann, Roxane K., Walsh, Burke Walsh, K. (2001). *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina: priručnik broj 3*. Zagreb: Udruga roditelja Korak po korak.
- Hoff, E. i Shatz, M. (2009). *Blackwell Handbook of Language Development*. Blackwell Publishing Ltd. Preuzeto s <https://books.google.com.sl/books?id=PCy6c9hIL5YC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>.

- Horga, D. (2003). Razvoj segmentalnih obrazaca u govoru djece. *Govor*, 20 (1-2), 121-132. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/179337>.
- Horvat-Vukelja, Ž. i Heisinger, P. (2020). *Pričom do glazbe – priča kao polazište u glazbenom odgoju i obrazovanju djece mlađe i predškolske dobi*. Zagreb: Udruga Glazbaonica Ljubav.
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral language complexity and story comprehension of young children. *Early Childhood Education Journal*, 32(3), 157-163. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/226108668_The_Effects_of_Storytelling_and_Story_Reading_on_the_Oral_Language_Complexity_and_Story_Comprehension_of_Young_Children.
- Ivić, I., Dejić, M., Katić, M., Marković, M., Milarić, V., Popović, T. (1987). *Govor u predškolskoj ustanovi*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Sarajevo: Svjetlost.
- Kaderavek, J. N., i Justice, L. M. (2002). Shared storybook reading as an intervention context: Practices and potential pitfalls. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 11(4), 395-406. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/248844167_Shared_Storybook_Reading_as_an_Intervention_Context.
- Kandrič, A. (2023). Čitalačka zabava – Kako kroz igru i kretanje potaknuti interes za čitanje?. *Varaždinski učitelj*, 6 (11), 316-324. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/287237>.
- Kuhl, K. P. (1999). The role of experience in early language development: Linguistic experience alters the perception and production of speech. U: N. A. Fox, L. A. Leavitt i J. G. Warhol (ur.), *The role of early experience in infant development* (101-122). Jonson & Johnson pedriatric institute. Preuzeto s <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=72617c33ee06765214c277f77c76978bb934787e#page=116>.
- Kuhl, K. P. (2004). Early language acquisition: Cracking the speech code. *Nature Reviews Neuroscience*, 5(11), 831-843. Preuzeto s <https://www.nature.com/articles/nrn1533>.
- Kuhl, K. P. (2010). Brain Mechanisms in Early Language Acquisition. *Neuron*, 67(5), 713-727. Preuzeto s [https://www.cell.com/neuron/pdf/S0896-6273\(10\)00681-1.pdf](https://www.cell.com/neuron/pdf/S0896-6273(10)00681-1.pdf).

- Lazzarich, M. (2016). Zaigran ulazak u svijet poezije. *Libri & Liberi*, 5(1), 239-294. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/257544>.
- Lukač Lukšić, K. (2013). „Razvoj dječjeg govora u prvoj godini života – prikaz slučaja“, *diplomski rad*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, odsjek za fonetiku, Zagreb.
- Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/92392>.
- Mendeš, B., Vidović Schreiber, T. (2020). *Priče koje nisu htjele zaspati*. Zagreb: Novi redak.
- Mijatov, K. i Bukna, D. (2023). Djeca i virtualni sadržaji. *Knjižničarstvo*, 27 (1-2), 45-59. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/305823>.
- Morrow, L. M. (2009). *Literacy development in the early years: Helping children read and write* (7th ed.). Pearson. Preuzeto s https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781292033587_A24589339/preview9781292033587_A24589339.pdf.
- Obrenović Ovčar, M. (2022). Poticanje govora kod mlađih učenika. *Varaždinski učitelj*, 5 (9), 160-165. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/272639>.
- Oller, D. K., i Eilers, R. E. (1988). The role of audition in infant babbling. *Child Development*, 59(2), 441-449. Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/1130323?seq=1>.
- Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike: razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
- Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Zagreb: Alinea.
- Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelji i slikovnica: akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alineja.
- Pihler Brumen, N. (2023). Faze razvoj govora. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 426-430. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/303608>.
- Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece priručnik za roditelje*. Zagreb: Ostvarenje
- Rijavec, M., i Miljković, D. (2002). *Neverbalna komunikacija*. Zagreb: IEP.
- Selimović, H. i Karić, E. (2011). Učenje djece predškolske dobi. *Metodički obzori*, 6(2011), 1(11), 145-160. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71223>.
- Siketić, J. i Turza-Bogdan, T. (2022). Uloga odgojitelja u pričanju priče. *Hrvatski*, 20 (1), 31-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/296910>.
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: SPEKTAR MEDIA.

- Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M., (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Starc, I. (2023). AKTIVNOSTI ZA POTICANJE GOVORA KOD DJECE DO 4 GODINE. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 201-206. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/303062>.
- Stokes Szaton, E. (2005). *Kurikulum za jaslice*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po Korak
- Szanton E. S., (2005). *Kurikulum za jaslice. Razvojno-primjereni program za rad s djecom od 0 do 3 godine*. Zagreb: Korak po korak.
- Šauperl, L. (2007). Čitanje djeci rane dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (48), 22-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177625>.
- Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165964>.
- Šikic, N. i Ivičević-Desnica, J. (1988). Govorno/jezični razvoj i njegovi problemi. *Govor*, 5 (1), 63-81. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176801>.
- Težak, D. (1991). *Hrvatska poratna dječja priča*. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, D., Čudina-Obradović, M. (2005). *Priče o dobru, priče o zlu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tomasello, M. (2000). Do young children have adult syntactic competence?. *Cognition*, 74(3), 209-253. Preuzeto s <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0010027799000694?via%3Dihub>.
- Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika*, 10 (18), 80-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40817>.
- Velički, V. (2013). *Pričanje priča- stvaranje priča: povratak izgubljenom govoru*. Zagreb: ALFA.
- Vihman, M. M., McCune, L. (1994). When is a word a word?. *Journal of Child Language*, 21(3), 517-542. Preuzeto s https://www.researchgate.net/profile/LorraineMcCune/publication/15345698_When_is_a_word_a_word/links/569ed59008aee4d26a_d05558/When-is-a-word-a-word.pdf.
- Visinko, K. (2009). *Dječja priča- povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.

Vodovnik, M. (2023). Zašto je važno da djeca čitaju?. *Varaždinski učitelj*, 6 (11), 105-109.

Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/284399>.

Žižak, A., Vizek Vidović, V., & Ajduković, M. (2012). Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu. Edukacijsko- rehabilitacijski fakultet.

Izjava o izvornosti završnog rada:

Izjavljujem da je moj završni rad, na temu „*Pričanje priča kao poticaj razvoja jezičnih vještina*“, izvorni rezultat mojeg rada pod stručnim vodstvom izv. prof. dr. sc. Katarine Aladrović Slovaček i da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)